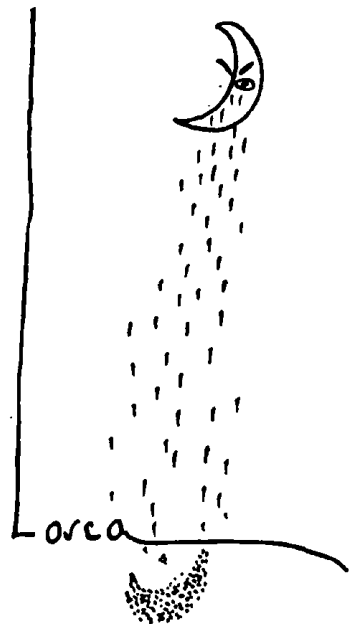
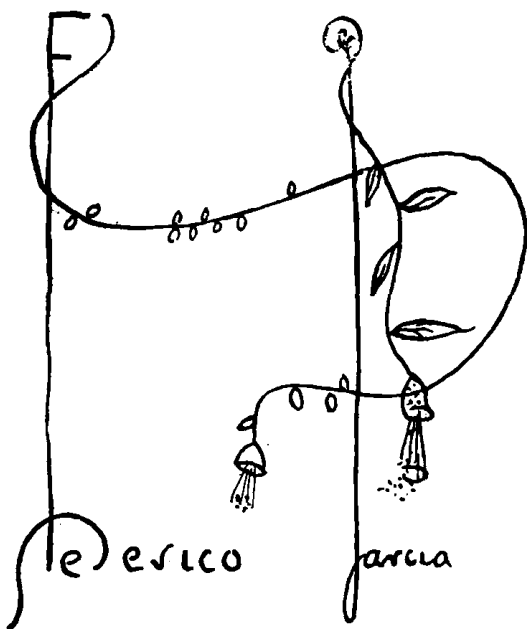

ФЕДЕРИКО ГАРСІА ЛОРКА

МАРІАНА ПІНЕДА

Народний романс у трьох естампах

Великій актрисі Маргариті Ксірґу

ДИІВІ ОСОБИ:

Маріана Пінеда.
Ісабель ла Клавела.
Донья Анґустіас.
Ампаро.
Лусія.
Хлопчик.
Дівчинка.
Мати Кармен.
Перша послушниця.
Друга послушниця.
Черниця.

Дон Педро Сотомайор.
Фернандо.
Дівчатка. Черниці.
Педроса.
Алеґріто.
Перший змовник.
Другий змовник.
Третій змовник.
Четвертий змовник.
Жінка зі свічкою.

ПРОЛОГ

Піднімається завіса. На сцені — нині вже неіснуюча мавританська арка де лас Кучарас, в глибині за нею — площа Бібарамбла¹ в Гранаді. Ця картина в золотисто-жовтому обрамленні схожа на старовинний естамп, розфарбований синіми, зеленими, жовтими, рожевими і блакитними кольорами на тлі чорної стіни. Один з будинків розмальований морськими сюжетами та гірляндами різних плодів. Світить місяць. В глибині сцени дівчатка співають під акомпанемент гітари народний романс.

¹ Площа, на якій в старовину маври змагалися у військовій майстерності. Згодом тут влаштовувалися лицарські турніри і палали вогнища інквізиції.
(Тут і далі — прим. перекл.)

Дівчатка.

Осиротіли вулиці Гранади,
каміння плаче — сталася біда!
Це Мар'яніта мовчки йде вмирати
за те, що друзям вірною була!

З ЛІТ МИНУЛИХ

За нею вся Іспанія голосить —
вона ж лиш прапор вишила для них.
Та Мар'яніту вистежив Педроса
і вбив її, але не переміг...

(Голоси даленіють.)

Осіротіли вулиці Гранаді,
ридають дзвони, лілія бліда!..

(З вікна виглядає жінка із запале-
ною свічкою. Хор стихає.)

Жінка.

Дитинко, де ти? Иди-но вже додому!
Дівчинка (здалеку).
Та тут я, тут, і скоро прибіжу!

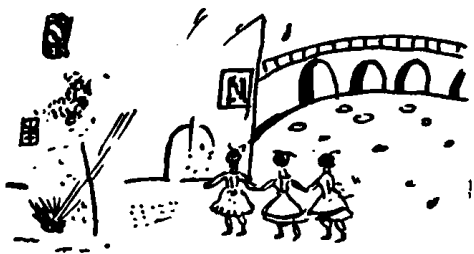
(Внизу під аркою з'являється дівчинка,
вдягнена за модою 1850 року, співаючи.)

Ніч погасила найсвітліший усміх.
Зірвала Смерть найкращу із троянд.
Було у неї стільки добрих друзів,
але її ніхто не врятував...

(Повільно входить в будинок. В глибині
хор продовжує.)

Осіротіли вулиці Гранаді,
каміння плаче — сталася біда!..

Повільно опускається завіса.

ПЕРШИЙ ЕСТАМП

Будинок Маріани. Білі стіни. В глибині пофарбовані в темний колір невеличкі балкони. На сцені — кришталева ваза, повна айви. Стеля теж обвішана гірляндами айви. Невисока шафа прикрашена великими гілками штучних троянд, зроблених із шовку. Осінній вечір. Коли піднімається завіса, на сцені — донья Ангустіас, названа мати Маріани, — вона сидить і читає. Одягнена в темне. Обличчя в неї досить строге, але й по-материнському добре водночас. Входить Ісабель ла Клавела, одягнена як мадрідська простолоудинка. Їй тридцять сім років.

СЦЕНА I

Клавела (входячи).

Що робить Маріана?

Донья Ангустіас (відкладаючи книжку).

Все вишиває, бідна, вишиває...

Я зазирнула крізь щпарину в дверях —
здавалось мені, що зранене повітря
тією ниткою червоною в руках!

Клавела.

Мені так страшно!

Донья Ангустіас.

Мовчи про це, благаю!

Клавела (втаємничено).

А раптом хтось довідався?

Донья Ангустіас.

Ніхто про це не знав ще в Гранаді.

Клавела.

Навіщо їй цей прапор вишивати?

Донья Ангустіас.

Та каже все,

що робить це для друзів-лібералів!

(З притиском.)

Насамперед — для дона Педро; заради
нього

вона іде назустріч небезпеці...

(З жестом відчаю.)

А я ніяк змиритись з цим не можу!

Клавела.

В старовину сказали б—

зачаклована...

Донья Ангустіас (поривчасто).

Закохана!

Клавела (вражено).

Невже?

Донья Ангустіас (замислено).

Хто знає?..

(Ніжно.)

Тепер блукає на її вустах
бліда усмішка — мов осіння квітка,
мереживо на паморозі шовку...

Не варто їй втручатися в ці справи.

І що їй до державних заворушень?

Нехай би вишивала вже вбрання

для донечки, яка он підрастає...

Якщо ж король наш не такий, як

треба, —

то що до того жінці — ну, скажи!

Клавела.

Вночі вона не спала ні хвилинки...

Донья Ангустіас.

Хіба ж так можна жити?

Пригадуєш?.. Учора ввечері...

(Весело дзвонить дзвінок.)

Це дочки аудитора. Мовчи.

І ані слова більше! Ані слова!

(Клавела швидко виходить. Донья
Ангустіас йде праворуч до дверей і
гукає.)

До тебе гості, Мар'яніто!

СЦЕНА II

Входять, голосно сміючись, дочки ау-
дитора Канцелярії¹. У них зачіски
в стилі часу: у волосся біля скронь впле-
тені гвоздики, зверху накинута мантиль;
сукні прикрашені великими воланами. У
Лусії — золотисто-каштанове волосся.
Ампаро — бронетна з великими темними
очима і різкими поривчастими рухами.

¹ Так називали в Іспанії прихильників
Кадиської конституції, які боролися проти
реакційної політики Фердінанда VII (прий-
нята Кадиськими кортесами в березні
1812 р.).

² Член вищого апеляційного суду Грана-
ди, що виголошував вирок.

Донья Ангустиас (розкривши обійми, іде їх поцілувати).

О, дві красунечки з Кампільйо¹ в нашім домі!

Ампаро (цілує донью Ангустиас і каже Клавелі).

Привіт, Клавело! Добрий день,

Гвоздичко!

Як поживає твій Гвоздика-чоловік²?

Клавела (сердита; виходить, ніби бажаючи уникнути подальших жартів).
Усох!

Лусія (стримуючи її).

Як можеш ти, Ампаро?!

(Цілує донью Ангустиас.)

Ампаро (сміючись).

А що — не так?

Коли гвоздика хвора чи бліда,
її зрізають хутко з грядки!

Лусія.

Донья Ангустиас,
а ви що скажете на це?

Донья Ангустиас (усміхаючись).
Дотепна і чарівна, як і завжди.

Ампаро.

Це ж поки все моя сестра
читає й перечитує романи
чи вишиває по канві троянди,
шляхетні вензелі та птиці кольорові, —
то я співаю і танцюю так халёо,
як в Хересі танцюють — з кастаньетами;
а ще танцюю андалуський віто,
напам'яті знаю бле, болеро...

І все життя я мріяла б отак
співати, сміятись, танцювати!

Донья Ангустиас (сміючись).

Дитина, й годі!

(Ампаро бере айву і кусає її.)

Лусія (сердито).
Вгамуйсь нарешті!

Ампаро (її зводить щелепи оскомною
від терпкого смаку айви).
Яка смачна айва!

(Вона аж кривиться і все одно підморгує.)

Донья Ангустиас (затуляє
руками обличчя).

Дивлюся просто —
й то вже аж морозить!

Лусія (трохи збентежена).
І як тобі не соромно?

Ампаро.

Чому ж нема і досі Маріани?

Піду її покличу.

(Підбігає до дверей і стукає.)

Маріано, чуєш, де ти забарилась?!

Лусія.

Я прошу вас —
пробачте їй, сеньйоро!

Донья Ангустиас (лагідно).
Облиш її — хай бавиться дитя!

СЦЕНА III

Двері відчиняються, і з'являється Маріана, одягнена в сунню кольору світлої мальви; в красиво укладених кучерях — гребінь і велика троянда. З прикрас — один лише діамантовий перстень на лівій руці. Маріана чимось дуже стривожена, і протягом розмови весь час відчувається, що її неспокій наростає. Як тільки вона входить, обоє дівчат відразу кидаються їй назустріч.

Ампаро (цілуючи її).

Як довго ми тебе чекали!

Маріана (лагідно).

Дівчатка милі!

Лусія (цілуючи її).

Мар'яніта!

Ампаро.

Ще раз поцілуй мене!

Лусія.

І мене!

Маріана.

Які ви гарні!

(Звертаючись до доньї Ангустиас.)

Листа мені ще й досі не було?

Донья Ангустиас.

Та наче ні!

(Замислюється.)

Ампаро (гледячи Маріану).

Така ти завжди
молода й чарівна!

¹ В Гранаді славилася кондитерська на площі Кампільйо — власність двох сестричок-красунь, доля яких склалася романтично і нещасливо. У вираз «красунечки з Кампільйо» гранадці вкладають добру й сумну іронію.

² В оригіналі — гра слів, оскільки іспанське слово «clavel» означає «гвоздика».

Маріана (гірко посміхаючись).

Мені, на жаль, минуло тридцять!..

Ампаро.

Але здається, що тобі п'ятнадцять!

(Дівчата сідають на широку софу — Лусія і Ампаро по обидва боки від Маріани. Донья Ангустіас ховає книжку і прибирає на шафі.)

Маріана (так само із смутком в голосі).

О Ампаро!

Я удова, і в мене двоє діток!

Лусія.

Як поживають діти, Маріано?

Маріана.

Зі школи щойно ось прийшли і граються у п'ятіо¹.

Донья Ангустіас.

Піду погляну.

А то ще залізуть у фонтан і змокнуть.

До побачення, дівчатка!

Лусія (з незмінною гречністю).

На все вам добре!

(Донья Ангустіас виходить.)

СЦЕНА IV

Маріана.

Твій брат Фернандо — як у нього справи?

Лусія.

Сказав, що він за нами зайде, аби тебе побачить на хвилинку.

(Сміється.)

Вже одягнув свій голубий сурдут.

А ще, признаюся тобі, — він любить все, до чого ти торкалась. І навіть хоче, щоб таку ж, як ти, і ми носили одіж. А учора...

Ампаро (вона вже давно хоче щось сказати і тому перебиває сестру).

А вчора він сказав нам...

(Обличчя Лусії робиться серйозним.)

Що в твоїх очах... От, слів не пригадаю!

Лусія (незадоволено).

То, може, ти даси мені хоч слово мовить?

(Намагається випередити Ампаро.)

Ампаро (швидко).

Згадала! Він сказав, що у твоїх очах немов беззвучно пролітають птиці...

(Бере її за підборіддя і зазирає в очі.)

...і немов тремтить мінливий абрис мирта золотого, що розглядає тінь свою в воді;

у цих очах відбився промінь зорі, що заблудилась над рікою, де срібній рибі сон червоний сниться...
Лусія (жартома підштовхує Маріану).

Ти бачиш, що вигадує?

(Сміється.)

Ампаро.

О, саме так він говорив, Лусіє!

Маріана.

Як добре з вами! Ви — неначе діти, втішаєте мене в моєму горі.

Отак, як ви, радіти вміє сонях, коли він бачить раптом на світанку, що на стеблі нічної тиші розкрився в небі сонях золотий...

(Бере їх за руки.)

А ще радіє так якась бабуся, коли — мов котик золотистий — сонце дримає тихо в неї на колінах; вона його не відпуска, голубить, вірить, що вже ніколи холод цей і ніч до неї більше не знайдуть дороги...

Лусія.

Чогось така смутна ти, Маріано!

Ампаро.

І що з тобою трапилось?

(Входить Клавела.)

Маріана (рвучко підвівшись).

Клавело!

Скажи мені! Прийшов?

Клавела (печально).

Ніхто до нас, сеньйоро, не приходив!

(Йде навскоси через сцену і виходить.)

Лусія.

Якщо чекаєш ти гостей — ми підемо!

Ампаро.

То, може, й справді має хтось прийти?

Чого ж ми сидимо?

Маріана (знервовано).

Та ні, навіщо ці слова?

Ви ж знаєте, що я вам рада!

Ампаро.

Ти й досі не спитала ще про те, як я у Ронду¹ їздила недавно.

Маріана.

Та й правда, ти ж була там — ну, і як — розважилась?

Ампаро.

Ще б пак! Там тільки й роблять, що танцюють!

(Маріана дуже схвильована — вона весь час поглядає на двері, не слухаючи Ампаро.)

Лусія (серйозно).

Ходім, Ампаро!

¹ Відкритий внутрішній дворик в іспанських будинках, здебільшого оточений галереями.

¹ Старовинне андалуське містечко в провінції Малага.

Маріана (стурбована чимось, що не має відношення до цієї сцени).

То розкажи мені! Якби ти знала, як спрагло я вслухаюся в твій сміх, як я милуюсь юністю твоєю! А моя

душа —

така легка, вже мовби аж прозора, — так наче колір одєї сукні...

(Маріана залишається стояти.)

Ампаро.

Як ти красиво говориш, Маріано!

Лусія.

А може, принести тобі роман?

Ампаро.

Ти принеси їй краще грім арени і дух кориди в древній нашій Ронді!

(Сміються. Вона встає й підходить до Маріани.)

Сідай і слухай!

(Маріана сідає і цілує П.)

Маріана (покірно).

А ти й кориду бачила?

Лусія.

Звичайно!

Ампаро.

Я бачила славу кориду —

такої ще Ронда не знала, —

п'ять темних биків — як агат,

з девізом ¹ зеленим і чорним!

А я пам'ятала про тебе

і думала: от якби тут

зі мною був друг мій печальний —

моя Мар'яніта Пінеда!

Дівчата примчалися з криком

в своїх кольорових каретах,

і віяло кожної з них

все в блискітках грало яскравих.

А хлопці приїхали верхи,

на конях усе гарцювали,

широкі та сірі сомбреро

насунувши низько на брови.

І цирк, де юрмилися люди

(кругом — капелюхи і гребні!),

кружляв, наче той зодіак

з веселих і добрих усмішок.

Коли ж Каetano славетний —

найкращий з іспанських тореро —

пройшов був по жовтій арені

в сліпучо-зеленим костюмі

під колір незрілих цитрин,

ще й вишитим шовком і сріблом, —

й навпроти підступних биків

(такі лиш в Іспанії є!)

спинився, суворий та мужній, —

здалося всім раптом, що й вечір

немовби смаглявіший став.

Якби ти цю бачила постать

і грацію кожного руху —

як плавно злітав його плащ і цілилась точно мулета!

О, жоден з іспанських тореро

зрівнятися з ним би не зміг!

Аж п'ять він убив тих биків

з девізом зеленим і чорним.

Свою блискучою шпагою

п'ять квіток кривавих розкрив,

а потім розлучені морди

він мертвим бикам лоскотав, —

метався між ними — немов

великий злотистий метелик

з вогненно-червоними крильми.

І ніч вже спускалася з гір,

а цирк шаленів від тріумфу,

і з запахом крові зливались

тумани смолистої Сьерри ¹...

А я пам'ятала про тебе

і думала: от якби тут

зі мною був друг мій печальний —

моя Мар'яніта Пінеда!

.....

Маріана (встає, зворушена).

Я завжди теж любитиму тебе

так само ніжно, як і ти

мене, дитино, любиш!

Лусія (підводиться).

Ми вже йдемо, а то інакше —

якщо ти й далі будеш слухать цю

тореру, —

словесна не закінчиться корида!

¹ Кольорові стрічки, з допомогою яких тореро розрізняє биків під час кориди.

¹ Назва гірських хребтів у Іспанії. Мається на увазі Сьерра-Невада — гірський масив у Андалуських горах.

А м п а р о.

Скажи мені, ти втішена хоч трохи?
Ти ж, Мар'яніто, створена уся —
і личко це, і плечі ці,
і ця прекрасна шийка...

(Цілує її в шию.)

...для поцілунків, а не для страждань!
Л у с і я (дивлячись у вікно).
Над Парапандою — важкі, аж сизі
хмари.

І хоч би й що — великий буде дощ.
А м п а р о.
Нудна зима чекає нас:
з дощами, хмарами... Нудна і мокра!
Обновками не зможу похвалитись!
Л у с і я,
Кокетка!
А м п а р о.
Ну, що ж, бувай,
щасливо, Маріано!
М а р і а н а.
Прощайте й ви, дівчатка!

(Цілються.)

А м п а р о.
І не сумуй так більше!
М а р і а н а.
Надворі темно. Може, краще
нехай би вас Клавела провела?
А м п а р о.
Спасибі, ні! Ми скоро прийдем знову!
Л у с і я.
Лишися тут і з нами не спускайся.
М а р і а н а.
Гаразд, гаразд!
На все вам добре!

(Виходять.)

СЦЕНА V

М а р і а н а швидко проходить через кімнату і дивиться на один з тих великих золотих годинників, де ніби сниться сама собі вся вишукана поезія тієї епохи. Потім підходить до вікна і спостерігає, як наближаються сутінки.

М а р і а н а.
Якби цей вечір був великим темним
птахом —
о, скільки б стріл страшних я випустила
в нього,
аби спинить його безшумний лет!
Гіркий тягар похмурих цих годин
лягає мовчки на мої повіки.
Зорі старої світло крижане —
мов лід ламкий — моє скувало горло.
Пора, пора вже зорям зазирнути
в моє вікно, пора пройти по вулицях
самотніх
своїм нечутним золотистим кроком...
Як важко променям вечірнім

процятися з Гранадою, як сумно!
Вони заплутались в холодних кипарисах,
на дні ріки завмерли між камінням.
Так довго наближається ця ніч!

(З мукою в голосі.)

А я її боюся і чекаю.
В моєму серці — сотні ран
вже від її невидимої шпаци!
Ф е р н а н д о (в дверях).
Добрий вечір!
М а р і а н а (здрігається від
несподіванки).
Хто там?

(Заспокоївшись.)

А, це ти, Фернандо!
Ф е р н а н д о.
Я не злякав тебе?
М а р і а н а.
Та ні, я просто не чекала

(М'яко.)

...тому і здивував мене твій голос.
Ф е р н а н д о.
А сестри вже пішли?
М а р і а н а.
Та щойно. І, мабуть, забули,
що ти за ними мав сюди зайти.

(Фернандо одягнений елегантно, в стилі свого часу. Дивиться і говорить пристрасно. Йому вісімнадцять років. Він часто бентежить, іноді в нього тремтить голос.)

Ф е р н а н д о.
То, може, я невчасно?
М а р і а н а.
Ні, сідай, будь ласка.

(Сідають.)

Ф е р н а н д о (ніжно).
Я так люблю твій тихий світлий дім!
І в нім айви присутній вічно запах...

(Глибоко вдихає повітря.)

А ще люблю фасад твого будинку,
де гарні намальовані човни,
і риби кольорові, і гірлянди...
М а р і а н а (перебиваючи його).
Скажи, людей на вулиці багато?

(Стривожена.)

Ф е р н а н д о (усміхається).
Чого це раптом ти таке питаєш?
М а р і а н а (стурбовано).
Так, просто.
Ф е р н а н д о.
Та взагалі людей багато.
М а р і а н а (нетерпляче).
Справді?
Ф е р н а н д о.
Я бачив там, на площі Бібаррамбла,
збирались люди;
закутавшись в плащі свої широкі,
вони на дощ і вітер не зважали,
а розмовляли й сперечались

і одне одному розповідали цю новину...

Маріана (схвильовано).

Яку новину?

Фернандо.

Ти здогадалася, про що ідеться?

Маріана.

Щось про масонство?

Фернандо.

Та ні, там капітан один — і як його ім'я? —

(Маріана ніби втрачає ґрунт під ногами.)
не пам'ятаю, — кажуть, ліберал,
важливий дуже в'язень,
утік з тюрми Аудієнсія...

(Глянувши на Маріану.)

Що діється з тобою?

Маріана.

Молюсь за нього! О, скажи:
його, напевно, вже шукають?

Фернандо.

Идучи до тебе, я побачив,
що вже війська прямують до

Хенілю!

й оточують мости, щоб він не втік.

Це ж зовсім просто буде їм зловити
його на тій дорозі в Альпухарру?
О, як це все безглуздо і печально!

Маріана (з муною).

Боже мій!

Фернандо.

Скажу тобі, що в нас терплячі люди.

Але терпінню теж буває край.

Цей в'язень шез безслідно, наче привид.

Проте за ним полює вже Педроса.

Йому ж лише аби здавити горло —

він завжди знає, де пульсує кров,
де можна легко і нечутно
одним лиш дотиком життя перепинити.

Шакал, та й годі! Ти ж його,

здається, знаєш, Маріано?

(На сцені повільно вечоріє.)

Маріана.

Так, відтоді,
як він прибув до нас в Гранаду.

Фернандо (усміхаючись).

Що ж, гарний друг у тебе, Мар'яніто!

Маріана.

Я на біду з ним познайомилась.

Такий люб'язний завжди він зі мною,
а зараз часом і сюди заходить. Що

я вдію?

Візитів цих уникнути не можу.

Хто ж заборонить входити в мій дім?

Фернандо.

Дивись, бо він — зальотник знакомитий!

Маріана.

Жартуєш ти, а ця людина
вселяє в мене невимовний жах.

Фернандо.

Не дивно це: він стежить,
і нищпорить, вивідує, пряде
навколо всіх якісь незримі сіті...

Маріана.

Йому дивитися в обличчя я не можу!

Фернандо (серйозно).

Ти так його боїшся?

Маріана.

Дуже!

Це якось ввечері
я поверталася із церкви Санта-Анна.

Була спокійна я — і раптом
побачила Педросу! Йшли статечно
похмурі два чиновники за ним,
а ще ж і ті, хто вислужитись хоче.

Повільно наближався він до мене,
і все мовчав, і погляду не зводив...

Й помітив зразу, що я вся тремчу!

(На сцені м'яко сутеніє.)

Фернандо.

Так, знав, що робить, наш король,
коли до нас послав його в Гранаду!

Маріана (встаючи).

Вже й ніч. Клавело! Засвіти нам!

Фернандо.

Здається іноді, що тут, в Іспанії,
і наші ріки — вже не ріки,
а лиш прозорі крижані кайдани...

Маріана.

Ось тому
ми мусим гордо голову тримати!

Клавела (входячи з двома канделябрами).

Куди, сеньйоро, ставить канделябри?

Маріана (дуже бліда, напружено
прислухаючись до чогось).

Отут постав!

(Голосно грюкають у двері.)

Клавела.

Хтось стукає!

(Ставить канделябри.)

Фернандо (бачачи, що Маріана
не може стримати хвилювання).

О, Маріано!

Чому ти так змінилася в лиці?

Маріана (Клавелі, крикнувши
стишеним голосом).

Та швидше, швидше відчиняй, заради
бога!

¹ Одна з найбільших андалуських рік,
що протікає через Гранаду.

² Гірська місцевість у провінціях Гранада та Альмерія.

(Клавела вибігає. Маріана, чекаючи,
прихилилась до дверей. Фернандо
стоїть.)

СЦЕНА VI

Фернандо.

Було так тяжко в мене на душі...

Що сталося з тобою, Мар'яніто?

Маріана (ще прекрасніша від тривоги, що мучить її).

Коли чекаєш,

то кожна мить перед тобою —

немов безодня — розверзається

повільно...

Фернандо (занепокоєно).

Мені, можливо, краще вже піти?

Маріана.

Он кінь

промчавсь по вулиці. Ти чуєш?

Фернандо.

В долину він спускається...

(Пауза.)

Маріана.

Здалось чи ні,

що вже Клавела двері зачинила?

Фернандо.

І хто ж це міг би бути?

Маріана (збентежена, тамуючи глибоку тривогу).

Я не знаю!

(Вбік.)

Вже навіть страшно й думати про це!

Клавела (входячи).

Сеньйоро, лист!

(Маріана різким рухом вихоплює у Клавели лист.)

Фернандо (вбік).

І що б це означало?

Клавела.

Листа привіз нам таємничий вершник з закутаним лицем. Я так

перелякалась...

Коня пришпоривши, він зник стрілою у непроглядній тьмі нічної площі...

Фернандо.

Ми щойно справді чули стук копит.

Маріана (схвильовано).

А ти з ним говорила?

Клавела.

Ні він мені нічого не сказав, ні я.

Найкраще у цих випадках мовчати.

(Фернандо чистить рукавом сомбреро: у нього дуже занепокоєний вигляд.)

Маріана (тримаючи лист у руках).

Як я боюся відкривати цей лист!

Нехай би це був сон! О боже!

Благаю я — не віднімай у мене

того, хто став навек моїм життям!

(Розкриває лист і читає.)

Фернандо (стривожено звертається до Клавели).

Не розумію — так усе це дивно!

Ти ж мусиш знати — що діється із нею?

Клавела.

Сказала ж вам: нічого я не знаю!

Фернандо (стримано).

Ну, то гаразд, мовчу.

Але...

Клавела (продовжуючи його думку).

О, бідна, бідна донья Маріана!..

Маріана (схвильовано).

Клавело, прошу, ближче канделябр!

(Клавела поспішає присунути до неї канделябр. Фернандо повільно накидає на плечі плащ.)

Клавела (до Маріани).

Врятуй нас боже, дорога сеньйоро!

Фернандо (збентежений і

стурбований).

Я з дозволу твого...

Маріана (намагаючись перебороти себе).

Ти вже ідеш?

Фернандо.

Так, вже час.

Я зараз йду в кафе де ла Естрелья.

Маріана (благально, з ніжністю).

Сьогодні я до тебе неуважна.

Даруй мені за прикрість цю, Фернандо!

Фернандо (згідністю).

Можливо, тобі потрібна допомога?

Маріана (опанувавши собою).

Спасибі, ні... Це суто все сімейні справи,

і тільки я їх вирішити можу.

Фернандо.

Хотів би бачити веселою тебе.

Своїм сестричкам

скажу, аби невдовзі завітали.

Якби ж я міг тобі допомогти!

Заради цього все зробити ладен!

Прощай — і відпочинь хоч трохи.

(Тисне її руку.)

Маріана.

Прощай!

Фернандо (до Клавели).

Добраніч вам, сеньйоро!

Клавела.

Ходіте, проведу вас.

(Виходять.)

Маріана (як тільки виходить Фернандо, вона знову поринає у вир своєї туги).

О Педро! Рідний мій! Що буде з нами?

Гіркі й печальні, неминучі дні

вже звідусіль на нас тепер чигають.

А я над краєм прірви зупинилась,

ще крок один — і скінчяться усе.

Я навіть про дітей своїх забула.

От-от вже прийде Педро, та чому ж

така в мені самотність незбагненна?

Сама дивуюся, що можна так безтямно,

так безконечно, до безпам'ятства

любити!

**Я жду... Болить мені хвилина кожна...
Сеньйоре мій, заради ран на Вашім тілі!**

(Ридаючи.)

**Заради мук на хресному шляху —
затьмарте ніч, затримайте солдат!**

(Раптово подивившись на годинник.)

Пора! Тепер я мушу зважитись на все!

(Біжить сходами до дверей.)

Фернандо!

Клавела (входячи).

**Вже вийшов він на вулицю, сеньйоро!
Маріана (швидко визирнувши у вікно).**

Фернандо!

Клавела (заломивши руки).

О, як ви зблідли, донья Маріано!

**Це з тої миті, коли ви
своїми ніжними руками доторкнулись
до прапора іспанських лібералів, —
погасло ваше личко, а раніш —
таке було, немов змагалось
із кольором квітучого гранату...**

**Маріана (поступово приходячи до
тями).**

**Будь ласка, двері відчини. І прошу:
люби й шануй отой прекрасний прапор,
що я його так довго вишивала,
Тепер він — тільки світла тинь
мого навек погаслого життя...**

Клавела (входячи).

Дай боже, щоб змінилися часи.

І дай нам боже вижить в цьому світі!

(Виходить.)

Маріана.

Я мушу витримати, я вистояти мушу.

**І мушу бути спокійна, щоб ніхто
в моїх очах ніколи не побачив,
що вже душа сльозами захлинулася!..**

СЦЕНА VII

У дверях з'являється Фернандо: він в рукавичках, тримає в руках високе сомбреро із стрічками. Попереду нього йде Клавела.

Фернандо (входячи, пристрасно).

Чим могу я служити, Маріано?

Маріана (рішуче).

До тебе маю невідкладну справу.

(Клавелі.)

Ти можеш йти.

Клавела (виходячи, покійно).

Ну, що ж, тоді — до завтра!

(Стривожена, йде, з болем і ніжністю дивлячись на свою сеньйору. Пауза.)

Фернандо.

Кажі, я слухаю.

Маріана.

Ти друг мені, Фернандо?

Фернандо.

Навіщо ти питаєш, Маріано?

(Маріана сідає на стілець, у профіль до залу, Фернандо — поруч, ледь нахилившись до неї, обличчям вліво, утворюючи таким чином класичний старовинний естамп.)

Я ж завше так був відданий тобі!

Маріана.

Ти щиро це говориш?

Фернандо.

Так, від усього серця!

Чи ж зміг колись би обдурити тебе я?

Маріана.

Дай бог, щоб це було насправді!

Фернандо.

Не забувай — ти мавш справу

із благородним кабальєро!

(Схиливши голову, прикладає руку до грудей.)

Маріана (впевнено).

О, так, я знаю!

Фернандо.

Чим могу стати я в пригоді?

Маріана.

Один лиш ти нас міг би врятувати,

лиш ти зумів би відвести біду,

котра от-от над нами гряде!

Фернандо.

Твоєї, може, й усмішки не вартий —

за тебе я на смерть піду.

Служить тобі — це радість, Маріано!

Маріана (тремтячим голосом).

Фернандо, а якщо...

Ф е р н а н д о (пристрасно).
Я завжди буду поруч із тобою!
М а р і а н а.

...Тобі це лиш нещастя принесе?

Ф е р н а н д о (твердо).

Я з честю витримаю все,
що випаде мені на долю!

М а р і а н а.

О, ні! Та ти ж дитя насправді.

Іди, не можу, не повинна!

Недарма кажуть у Гранаді,
що я лиш жінка божевільна!

Ф е р н а н д о (ніжно).

Мар'яніто!..

М а р і а н а.

Не можу, ні! Не маю права.

Ф е р н а н д о.

Ти ж кликала. Чого ж мовчиш тепер ти?

М а р і а н а (з трагічною відвертістю).

Така самотність! Страшно тут одній
віч-на-віч з пусткою умерти!

Ф е р н а н д о.

Умерти?!

М а р і а н а (з ніжністю і відчаєм).

Ради бога!

Мені, щоб вижити, — зрозумій! —
твоя потрібна допомога.

Ф е р н а н д о (сповнений пристрасті).

Тобі належить кожен подих мій.

Ніяка тінь тебе вже не злякає!

М а р і а н а.

...Життя моє не тут — воно легке, як

бриз, —

й над тим вже берегом повільно

пролітає,

де птицям страшно глянути униз...

Ф е р н а н д о.

Я ладен вмерти, зникнути, не бути,

аби тебе звільнити від страждань!

М а р і а н а.

О, ні, це вже остання грань!

Тоді ще важчі стануть пута...

(Рішуче підносить руку до грудей, щоб
дістати лист. Фернандо схвильовано
чекає.)

Тобі і в цьому вірю теж я.

(Дістає лист. Якусь мить вагається.)

В Гранаді тихо — аж зіщулились дім.

Хтось ходить там під вікнами, хтось

стежить

за кожним рухом й поглядом моїм...

Ф е р н а н д о (здивовано).

Що ти говориш?

М а р і а н а.

Це той, хто водить за собою горе.

(Встає.)

Це той, котрий любові просить,

руками тягнучись до горла...

Це дух мій злий, Фернандо, це —

Педроса!

(Поривчасто.)

Читай цей лист, що той гінець привіз
нам!

Якось біда у ньому є незрима...

Врятуй мене! Бо завтра буде пізно,
бо смерть моя стоїть вже за дверима!..

(Фернандо бере лист і розгортає його.
В цю хвилину годинник повільно б'є вось-
му. Від топазового й аметистового світла
свічок ніжно тремтить і переливається по-
вітря в кімнаті. Маріана ходить від сті-
ни до стіни, схвильовано поглядаючи на
юнака. Він читає початок листа і робить
розпачливий рух, в якому — попри всю
аристократичність і стриманість — відчу-
вається біль, пережитий в цю мить. Пауза,
в якій чутно, як б'є годинник і наростає
тривога Маріани.)

Ф е р н а н д о (вражений листом, здиво-
вано і печально дивиться на Маріа-
ну).

«Моя кохана Мар'яніто...»

М а р і а н а.

Читай, хоч як тобі не трудно.

У ньому серце незігріте

від нас чекає порятунку...

Ф е р н а н д о (читає лист; він страждає,
але намагається цього не виявити).

«Моя кохана Мар'яніто! Дуже вдяч-
ний тобі за капуцинський одяг, котрий
ти так винахідливо зуміла передати в
моє розпорядження, що дало мені змогу
втекти з башти Санта-Каталіна, загу-
бившись у натовпі ченців, які саме на
той час йшли відправляти похорон стра-
ченого в'язня. Цієї ночі, перевдягнутий
контрабандистом, я неодмінно мушу
їхати у Вáлор-і-Кадіар¹, де сподіваюсь
дочекатися звістки від друзів. До дев'я-
тої години мені необхідно одержати пас-
порт, що ти його маєш у себе, але для
цього потрібна людина, якій ти цілкови-
то довіряєш, котра б з конем чекала ме-
не трохи вище каналу Хеніль. Вже звід-
ти спробую дістатися до Сьєрри. Гадаю,
що скоро Педроса почне звужувати ко-
ло, як це він уміє робити, і якщо я цієї
ночі не виїду, то напевно загину. Зараз
я перебуваю в будинку старого дона
Луїса, однак цього ніхто не повинен зна-
ти. Не журися, що ти мене не побачиш,
— адже мені достатньо й того, що ти не
спиш, турбуючись про мене. Прощай,
Маріано. Ця жертва необхідна для нашої
божественної матері — Свободи. Дасть
бог, я врятуюся. Обнімаю тебе. Відданий
тобі душею Педро де Сотомайор».

(З пристрастю.)

О Маріано!

М а р і а н а (затуливши рукою очі).

Я знаю, що безжалісна була.

Але ні слова більше, ради бога!

¹ Невеличке гранадське селище у горах Альпухарри.

Ф е р н а н д о (драматично).
В яку бездонну прірву завела
мене моя омріяна дорога!

(Маріана робить протестуючий жест.)

Це не твоя провина, ні,
що мушу я допомагати людині,
котру ненавиджу віднині, —
та тим дорожча ти мені!
Я снів про тебе ще дитям.
Від гіркоти душа моя отерпла.
А Педро твій у мене все відняв,
і навіть сон печальний мій про тебе!
Але в цю мить — хіба тебе я зраджу?
Печалі вже перейдена межа.
І як би не пручалася душа —
твоєму горю я зараджу!
Маріана (гордо).
Я звикла до самотності — мабуть,
і в цій біді самій судилось бути.

(Розпачливо.)

Але ж, о боже мій,
не можна більше гаять часу!
Тут кожна мить вирішує роки.
Та пуста, пуста, пуста вже кругом!..
Ф е р н а н д о.
Я йду на берег темної ріки
і рятуватиму коханого твого.
Маріана (з гордістю, ніби докоряючи
Ф е р н а н д о за те збентеження й гір-
коти, з якою він вимовляє слова «коха-
ного твого»).

Я так люблю, мов жити запізнилась!
Осіннє сонце сад мій обмина.
Здається, що й мене уже нема,
немов сама собі колись приснилась.
І нас уже не можна розлучить,
хоч з кожним кроком смерть до мене
ближча.

І все, що каже він, мені звучить,
мов срібний дзвін над попелищем.
Хай згасне день, і стануть всі чужі,
і смерть останні постирає межі, —
я буду жить лиш відсвітом пожежі
його бездонної душі.
Якщо ж мене і спалить цей вогонь,
і я незчуюсь, як загину, —
неначе квітка розмарину,
я притулюсь йому до скронь...
Ф е р н а н д о (з відчаєм).
Тебе я слухав. Не казав: спинись!
Та, Маріано... О, коли б ти знала,
як і моя душа стогнала
і світу вже не бачила від сліз!..
Маріана (з надривом народного го-
лосіння).
Якби душа була прозора
і вікна мала би скляні, —
то ти б побачив там не сльози,

а краплі крові у вікні! ¹

Ф е р н а н д о.

Маріано, досить! Діставай папери.

(Маріана швидким кроком прямує до
шафи.)

Де кінь?

Маріана (виймаючи документи).

В саду. А ти,

якщо і справді вирішив іти, —

не гай ні миті, поспішай на берег!

Ф е р н а н д о (швидко і знервовано).

Так, так, звичайно!

(Маріана простягає йому документи.)

Ф е р н а н д о.

Це вже все?

Маріана (з прихованою тривогою).

Здається, все.

Ф е р н а н д о (поклавши документи в
кишеню).

Гаразд!

Маріана.

Прости мені, прости мені, мій друже!

Тобі услід я відпускаю душу, —

молитимусь — і бог нас не покине...

Ф е р н а н д о (повільно одягаючи плащ;
з гідністю, спокійно і ніжно).

Я вірю теж: нас не покине бог.

Немає зір, і місяць не вартує,

якщо ж пізніше й зійде він, —

тоді тополі чорна тінь

мене від смерті порятує.

Прощай.

(Цілує їй руку.)

Не плач. Глибока рана...

Та знає хай душа твоя:

ніхто й ніколи, Маріано,

так не любив тебе, як я!

Себе зламаю і примушу

в ім'я твоїх святих страждань.

Тобі я в цьому слово дав —

його нізащо не порушу.

(Прямує до виходу.)

Маріана.

А що, як раптом вартовий?..

Ф е р н а н д о (дивлячись на неї з
ніжністю).

Хто ж може бути в хащах прибережних?

Хіба що птах у захистку трави...

(З гіркою іронією.)

Ще щось порадиш?

Маріана (схвильовано, затинаючись).

Будь же обережний!

Ф е р н а н д о (в дверях, одягнувши сом-
бреро).

В душі моїй все світиться тобою,

я кожну квітку зву твоїм ім'ям.

І відтепер назавжди буду я

довічним візнем згіркої любові...

¹ Ця строфа — фрагмент циганської сигі-
рній.

Маріана.
Прощай!

(Бере канделябр.)

Фернандо.
Не треба проводити, Маріано.
Он, бачиш, вже й з'являються зірки.
І поки ще ж дістануть до ріки...
А завтра ми побачимося рано.

(Виходять.)

СЦЕНА VIII

На якусь мить сцена залишається порожня.
Як тільки вийшли Маріана і Фернандо, з протилежного боку з'являється донья Ангустіас із канделябром. Тонкий осінній аромат айви наповнює кімнату.

Донья Ангустіас.
І де ж ти, дівчинко моя? Дитино!
О боже, що ж це діється?
Де ти була?

Маріана (входячи з канделябром в руках).

Я трохи провела Фернандо...

Донья Ангустіас.

А тут ще й діти придумали цю гру!

Ти якось заспокой їх, Маріано!

Маріана (ставлячи канделябр).

А що ж вони робили?

Донья Ангустіас.

Маріано! Прапор той, котрий ти потай вишвала...

Маріана (перебиваючи її, розпачливо).

Що кажеш ти?!

Донья Ангустіас.

...Вони знайшли його

на дні старої шафи,

а потім, вкрившись ним, вдавали мертвих!

Отак лежать і примовляють:

«Поклич священника, бабусю.

Нехай він з церкви принесе

і розмарин, і оріфлами,

гвоздик і білих, і червоних...

Он йдуть до нас єпископи

читати нам молитви...»

Вже й очки в них заплющені,

а личка посмутнілі...

Усе це вигадки дитячі —

згодна. Але як тяжко

на серці в мене —

чомусь здається, що цей прапор

якусь біду віщує нам...

Маріана (з жахом).

Та як вони побачили? Я ж від усіх його ховала якнайдалі!

Донья Ангустіас.

О Маріано, вже печальні дні

зійшлись над цим посиротілим домом —

він що не день руйнується, старіє,

і нікому нас більше захистити від пустки, що вже диха звідусіль...

А тут ще й ти...

Маріана (розгублено, з відчаєм у голосі).

Мовчи, спинися, не продовжуй!

Донья Ангустіас.

О, що ти наробила, Маріано?

Чому тепер за нами стежать?

Чому ні вдень, ні уночі

вже з наших вікон погляд не спускають?

Маріана.

Веде мене кудись моє безумне серце...

Я мов сліпа — вернутися не можу,

і жодної з доріг не пам'ятаю...

Донья Ангустіас.

Забудь усе, про що тобі говорить серце!

Маріана (пристрасно).

О, ні, не здатна я цього забути!

(Чутно сміх дітей.)

Донья Ангустіас (жестом просить Маріану замовкнути).

Тихше, діти!

Маріана.

Ходімо швидше. Треба щось робити!

І як вони знайшли цей прапор?

Донья Ангустіас.

Біда приходить несподівано, так завжди.

Але ж хоча б подумай про дітей!

(Бере канделябр.)

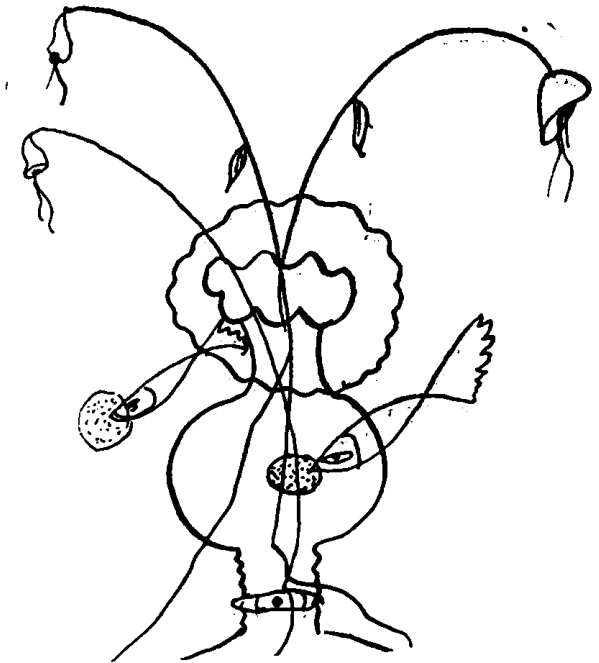
Маріана.

Так, так, ти маєш рацію.

Ти маєш рацію... А я про все забула!..

(Виходять.)

Завіса.

ДРУГИЙ ЕСТАМП

Вітальня в будинку Маріани. Все тоне в сірих, білих і кремових тонах, мов на старовинній літографії. Білі меблі в стилі часів Імперії. В глибині — двері, на них сіра

завіса, і двоє бічних дверей. Консоль з урною і великими шовковими квітами. Посередині кімнати — фортеп'яно і кришталеві канделябри. Ніч. На сцені Клавела і діти Маріани. Вони одягнені з чарівною елегантністю відповідно до дитячої моди тих часів. Клавела сидить посередині, з обох боків навколо неї, на невеличких ослинках, — діти. Кімната охайна і скромна, хоча є в ній і вишукані речі, — ті, які дісталися Маріані у спадок.

СЦЕНА І

Клавела.

Я всі казки вже вам розповіла — то й досить!

(Встає.)

Хлопчик (смикаючи її за одягу).

Щось інше розкажи нам!

Клавела.

Та ти ж порвеш мій одяг!

Дівчинка (смикаючи її).

А він негарний!

Клавела (лагідно її штурхнувши).

Яке! Мені його купила ваша мати!

Хлопчик (сміючись і тягнучи її за одягу, щоб вона сіла).

Клавело!

Клавела (змушена сісти, теж сміючись).

Діти!

Дівчинка.

А розкажи про те нам казку, як жив та був циганський принц.

Клавела.

Хіба в циган бувають принци?

Дівчинка.

Чому ж би й ні?

Хлопчик.

Ну, щодо мене — я їх не люблю!

І матері в них — всі суцільно відьми.

Дівчинка (сердито).

Ох же й брешеш!

Клавела (стримуючи її).

Дитинко, заспокойся!

Дівчинка.

Отам, послухай, біля Пуерта Реаль, двох циганів я бачила — вони

молились...

І ножиці такі в них здоровенні...

І четверо

кошлатих осликів стояло і дивилось такими добрими очима,

ще й хвостиком махали — то один, то другий...

Якби оце й мені такого!

Хлопчик (поважно).

Не маю сумніву, що їх вони украли.

Клавела.

От так сказав! Та хто ж те може знати?

(Діти пустують, показуючи одне одному язик.)

Негайно припиніть!

Хлопчик.

Ти ж обіцяла нам романс!

Дівчинка.

Про герцога Лусенського!

Як там спочатку?

Хлопчик.

Отут, між олив... між олив...

дівчина все вишивала...

(Ніби пригадуючи.)

Клавела.

Гаразд, я розповім, а після того — відразу ж спати.

Хлопчик.

Добре!

Дівчинка.

Та певно!

Клавела (повільно хреститься, і діти, дивлячись на неї, роблять те ж саме).

Будь благословенна навіки,

о Трійця велика й свята, —

рятуй пастуха серед Сьєрри

і в шторм борони моряка!

Отут, між олив цих зелених...

Дівчинка (рукою затуляючи її рот, продовжує).

...Щось дівчина все вишивала.

Ой, мамо, і що ж вишивала?

Клавела (зворушена тим, що дівчинка знає романс).

А голка у неї, мов срібна,

і п'яльці, немов кришталеві, —

той прапор усе вишивала

і пісню співала таку:

Отут, між олив цих зелених...

Ой, мамо! І що ж то за пісня?

Хлопчик (продовжуючи).

Та тут підійшов андалусець —

він лицар шляхетний і гордий...

(В глибині сцени в дверях з'являється Маріана, вбрана в сукню світло-жовтого кольору — мов колір сторінок старої книги, і слухає романс, мимовільними жестами виявляючи почуття, яке викидає в ній думка про прапор і смерть.)

Клавела.

І каже їй: дівчино мила,

покинь вишивати цей прапор!

Бо герцог Лусенський заснув

і довго тепер буде спати!..

Дівчинка.

А дівчина мовить йому:

О лицарю, кажеш неправду!

Сам герцог Лусенський просив,

щоб вишила я йому прапор!

А з ним він іде на війну

й в душі береже він мій образ!

Хлопчик.

Вже вулиці Кордови тужать,

вже вулиці Кордови плачуть —

отам пронесли його тіло.
І в сірім повітрі труна
пливла, мов коралова мушля...
Дівчинка (ніби крізь сон).
А в ній — і гвоздика, і мирт,
й альбаака...

За віщо ж ти, герцог, пропав?
І птах вердероль аж заплакав:
піо-па́, піо-па́, піо-па́...

Клавела (з почуттям).
Ай, бідний мій герцог Лусени.
Я тут не дждуся тебе!
Той прапор, що я вишивала,
тобі вже не треба тепер.
Отут між олив я залишусь
дивитись, як падає листя,
і слухать, як вітер осінній
проносить те листя повз мене...

Хлопчик.
О дівчино добра, прощай,
вже й ти — наче гілка на вітрі.
Я ж мушу вертатись в Севілью,
тепер бо я в ній капітан!

Клавела.
А поміж олив зелених
блукала зажурена тиша,
і дівчина так безутішно
все плакала й плакала там...

(Видно, що діти задоволені. Вони дуже уважно слухали романс.)

СЦЕНА II

Маріана (підходячи).
Вже й спати час.

Клавела (встаючи, до дітей).
Ви чули?

Дівчинка (цілуючи Маріану).
Вклади сьогодні ти нас, мамо!

Маріана.
Дитя, не можу —
тобі повинна я пошити капелюшок.

Хлопчик.
А мені?

Клавела (сміючись).
Звичайно ж, і тобі!

Маріана.
На сомбреро
одна зелена буде стрічка
і дві яскраві, наче помаран:

(Цілує його.)

Клавела.
Пора вам спати, дітки!

Хлопчик (обертається).
Таке сомбреро хочу, як в дорослих, —
високе, і велике, і крилате.

Маріана.
Ти матимеш його, дитя кохане!

Дівчинка.
А потім йди до нас. Так добре,
коли ти близько, — глянь, яка
похмура ніч,
який кругом несамовитий вітер!
Маріана (тихо, до Клавели).
Вкладеш їх — і сюди спускайся зразу.
Клавела.
Я швидко повернусь, бо діти сонні.
Маріана.
І за молитвою — дивись,
щоб не сміялись.

Клавела.
Та не турбуйтеся — догляну!
Маріана (в дверях).
Читайте «Сальве» і двічі «Вірую»,
і хай нас бог убереже!

Дівчинка.
Ми прочитаємо молитву
Сан Хуану і молитву
за тих, хто в морі і в дорозі.

(Виходять. Пауза.)

СЦЕНА III

Маріана (в дверях).
О, спить спокійно, дітоньки мої!
А я одна, я божеволію, я гину!

(Повільно.)

Обпалена невидимим вогнем,
троянда серця мовчки облітає...
Хай сняться вам сади у Картагені,
святкова ніч на карнавальній площі
і птах веселий, що співа на гілці
поміж зелених й золотих цитрин.
І я теж сплю, мої нещасні діти,
й лечу кудись в тяжкому сні, —
так, як летять, не знаючи куди,
пелюстки всохлі за осіннім вітром...

СЦЕНА IV

З'являється донья Ангустіас.
Донья Ангустіас (про себе).
Старий, шляхетний дім... І звідки ці
безумства?

(Звертається до Маріани.)

До тебе гість.

Маріана.

Хто?!

Донья Ангустіас.

Дон Педро!

(Маріана біжить до дверей.)

Спокійніше, дитя моє!

Не чоловік же він тобі і справді!

Маріана.

О, так, це слушно. Але що ж я вдю?!

СЦЕНА V

Маріана підбігає до дверей в ту хвилину, як входить дон Педро. Йому тридцять шість років. Це привабливий, спокійний і сильний чоловік. Одягнений вишукано і водночас просто, розмовляє лагідно і м'яко. Маріана простягає до нього руки, а потім бере його руки в свої. Донья Ангустіас стоїть, печально спостерігаючи цю сцену. Пауза.

Дон Педро (щиро, схвильовано).

Який тобі я вдячний, Маріано!

Маріана (не може говорити, одними губами).

Я виконала свій обов'язок.

(В цій сцені відчувається вся сила й глибина пристрасності Маріани.)

Дон Педро (звертаючись до доньї Ангустіас).

Вам теж я дякую, сеньйоро!

Донья Ангустіас (сумно).

За віщо?

На добраніч.

(Маріані.)

Я до дітей піду.

(Вбік.)

О, бідна, бідна Мар'яніта!

(Виходить. Як тільки виходить донья Ангустіас, дон Педро поривчасто обнімає Маріану.)

Дон Педро (пристрасно).

О, чим віддячити за все, що ти зробила?

Я ніби віродивсь — ти сили додала, своїм пожертвувавши серцем.

Та як боявся я за нього, Маріано!

Маріана (припавши до донна Педро, в забутті).

Якщо загинеш, Педро, то у мене

не стане серця, — о, хіба

літати зміг би птах, якби не простір?..

(Тихо.)

Сказати не можу, як тебе люблю, — усі слова забула біля тебе...

Дон Педро (з ніжністю в голосі).

Як ти безстрашно йдеш назустріч

небезпекам!

Яка самотня ти серед людей,

котрі підступно стежать за тобою!

Ціною власного життя

тебе я ладен рятувати!

І день і ніч без тебе — о, такі

нестерпно довгі в темних хащах Сьєрри!

Маріана (поклавши голову йому на плече, ніби марячи).

Хай подих твій чола мого діткнеться...

Яка страшна, яка смертельна туга

в душі моїй... Вона мов заблудилась

над чорними проваллями любові,

де чад гіркий безпам'ятства й вогонь,

що обпалив уста мої навіки...

(Пауза. Раптово відсторонившись від донна Педро, бере його за руки.)

Тебе не переслідують? А може, побачив хтось, як входив ти в цей дім?

Дон Педро (сідає).

Ніхто.

Ти на безлюдній вулиці живеш,

а ніч така,

що й сам би чорт нікуди не поткнувся.

Маріана.

Я так боюсь за тебе, Педро!

Дон Педро (взявши її за руку).

Йди сюди!

Маріана (сідає).

Я так боюсь, що вистежать тебе,

і що якийсь негідник-рояліст

тебе уб'є... Якщо ж це станеться...

(Пристрасно.)

...то я умру з тобою разом!

Дон Педро (пристрасно).

Не бійсь, кохана Мар'яніто!

Життя моє! Моя дружино!

Надійно бережем ми таємницю, і ніхто

про змову нашу знати ще не може.

Лиш трохи почекай ти — скоро, скоро

піднімуть прапор, вишитий тобою,

щасливі люди вільної Гранади!

Благословенна і свята Свобода

на голос твій до нас нарешті зійде

й над нашою суворою землею —

мов срібна тінь — врочисто пролетить.

Якщо ж не буде так, якщо Педроса...

Маріана (з жахом).

О ні, не треба, не продовжуй!

Дон Педро.

...розкриє нашу змову,

і ми повинні будемо умерти...

Маріана.

Мовчи!

Дон Педро.

Хіба людина — той, у кого відняли

свободу?

Це гармонійне життєдайне світло?

Скажи, чи зміг би я любити тебе,

невільний?

Чи зміг би я тобі віддати серце,

заковане кайданами покорі?

Не бійся, вже одного разу

я обдурив Педросу; думаю, що й зараз

ми переможемо його, й тоді

ти віддаси мені свою любов,

і руку, й серце!..

Маріана.

О, так, я вся тобі належу!

Як добре біля тебе! Та чомусь

і в мить, котрої так чекала, —

в оцю омріяну хвилину —

мене тяжке терзав відчуття:

усе за вікнами ввижаються там тіні

і здається,

що всі слова мої відлунюють надворі.

Дон Педро (гірко).
Ця гіркота, неспокій цей смертельний!
А тут попереду — дорога невідома.
Так настраждався в Сьєррі я за

осінь —

ти уявить собі не можеш!
Маріана.
Скажи, ти був у небезпеці?
Дон Педро.
Так, мало не потрапив я
до рук поліції...

(Маріана робить зляканий рух.)

Але
порятував мене той паспорт і той кінь,
що ти його
прислала із якимось юнаком,
а він — так дивно... не сказав ні слова!
Маріана (схвильовано, ніби не ба-
жаючи згадувати).

А далі що?
Дон Педро.
Чому ти так тремтиш?
Маріана (знервовано).
Продовжуй, прошу!

Дон Педро.
Потім
поїхав я до Альпухарри. Дізнавсь,
що в Гібралтарі —
малярія, і в'їзд туди вже заборонено.

Тож я,

сховавшись добре, все чекав нагоди,
і ось момент настав — і я вже тут.
З тобою, лиш з тобою, Маріано,
зумію я перемогти. Ти чуєш —
Свобода зрана вже стукає у двері!
Маріана (з просвітленим лицем).
Ця перемога — будь з тобою поруч!
Дивитися на тебе, коли ти
мене й не бачиш...

Коли ти тут, я забуваю все.

і цілий світ люблю —
і короля, та навіть і Педросу.
І злих, і добрих. Педро, коли любиш,
то час уже не владний над тобою...
Нема ні дня, ні ночі, тільки ти і я!
Дон Педро (пригортаючи її).

О Маріано!
Мов білі дві ріки, — твої прекрасні руки
зімкнули наді мною цілий світ!
Маріана (охопивши руками його го-
лову).

Я можу втратити тебе! Мені здається,
немовби я дружина моряка —
безумного сліпого моряка,
що плаває вночі в човні старому, —
а я вдивляюсь в непроглядне море,
де тільки морок, і не чути хвиль,
і все чекаю, що мені
хтось принесе його вже мертвим...

Дон Педро.
Не час нам думати про химери.
Пора, пора відкрити душу
оновленій Іспанії, чії сади,
поля й отари в неї не однімуть, —
Іспанії, де будуть вільні люди
виращувати і збирати хліб
в просторах відвойованої долі,
де німота вечірніх горизонтів
озветься глухо голосом віків...

Іспанія назавжди поховала
своє старе безсиле серце,
що досі ледве билося у грудях
бездомного півострова, — ми мусим
її майбутнє врятувати, що б не було!
Маріана (з пристрастю).
Я перша жду цього і прагну!
Я хочу відчинити свої балкони сонцю,
щоб золотими квітами отут
враз розцвіла уся моя кімната!
Я хочу вірити в цю любов,

любить тебе без тям,

та так, о Педро, щоб ніхто не стежив
за нами, не підстерігав, як зараз,
в цю хвилину...

(З силою.)

Заради цього ладна я на все!

(Встає.)

Дон Педро (захоплений, підводиться
теж).

Щасливий бачити тебе такою,
кохана Мар'яніто! Наші друзі
прибудуть незабаром — передай
і їм цю силу, цей вогонь,
що світиться в очах твоїх прекрасних!

(Закохано.)

О, ти божественна! Ця шия, це плече,
де промінь місячний зігрівся...

(Надворі починається страшна злива. Здій-
мається вітер. Маріана робить знак,
щоб дон Педро замовк.)

СЦЕНА VI

К л а в е л а (входячи).

Мені здалось, сеньйоро,

що стукав хтось...

(У донна Педро і Маріани відразу стають незворушні обличчя.)

К л а в е л а (прямуючи до донна Педро).

Дон Педро!

Дон Педро (спокійно).

Вітаю вас, сеньйоро!

Маріана.

Чи знаєш ти, хто прийде?

К л а в е л а.

Так, сеньйоро, знаю.

Маріана.

Пароль ти пам'ятаєш?

К л а в е л а.

Так, звичайно.

Маріана.

А перш ніж відчинити, глянь крізь ту щілину в дверях. Будь уважна.

К л а в е л а.

Так я й зроблю, сеньйоро.

Маріана.

І світла не світи ніде,

хіба що в патію залиш

запаленою свічку, і відразу ж

закрий вікно, котре виходить в сад.

К л а в е л а (виходячи).

Я вмить.

Маріана.

А скільки прийде їх?

Дон Педро.

Та небагато. Але ті,

від кого все залежить.

Маріана.

З новинами?

Дон Педро.

Хвилин за кілька

стане все відомо.

Якщо ж прийшов нам час повстати, то ми сьогодні й вирішимо це.

Маріана.

Будь ласка, тихше!

(Робить застережливий рух, щоб дон Педро замовк, і прислухається. Чутно, як надворі лле дощ і шумить вітер.)

Так, вони вже тут!

Дон Педро (дивлячись на годинник).

Що ж, пунктуальні,

як і належить справжнім патріотам!

Рішучі люди!

Маріана.

Нехай нам помагає бог!

Дон Педро.

Він допоможе!

Маріана.

Можливо, й так, якщо лишень

на землю хоч оберне погляд...

(Маріана біжить до дверей і в глибині піднімає важку сіру завісу.)

Заходьте, ми чекаємо, сеньйори!

СЦЕНА VII

Входять трое кабальєро в широких сірих плащах; в одного з них бакенбарди. Маріана і дон Педро зустрічають їх дуже привітно. Кабальєро тиснуть руки Маріані й дону Педро.)

Маріана (простягаючи руку першому з мовників).

Які холодні руки!

Перший з мовників (серечно, щиро).

Але ж надворі холод —

неймовірний! А я якраз забув перчатки.

Та тут так тепло — я уже зігрівся.

Маріана.

І справді — дощ такий,

мов хоче всю Гранаду потопити!

Третій з мовників (задумливо).

Не перейти сьогодні Сакагін¹.

(Вони знімають плащі, струшуючи з них воду.)

Другий з мовників (меланхолійно).

Цей дощ — немов верба плакуча —

скляним гіллям обняв усю Гранаду...

Третій з мовників.

І води Дарро² стали каламутні.

Маріана.

Вас ніхто не бачив?

Другий з мовників (меланхолійно; говорить мало, роблячи паузи).

Та ні, ми всі прийшли окремо,

лиш тут, на темній вулиці, зустрілись.

Перший з мовників.

Якісь новини є?

Ми ж мусимо вирішувати, що далі!

Дон Педро.

Дасть бог, дізнаємось вночі.

Маріана.

Я тільки прошу: тихше говоріть!

Перший з мовників (усміхаючись).

Що вас лякає, донья Маріано?

Кругом спокійно, всі навколо сплять.

Дон Педро.

Я впевнений, що ми в безпеці.

Третій з мовників.

А даремно —

Педроса з мене не спуска очей.

Мені вдалося збити його зі сліду,

та чи надовго це? Вже щось він знає...

(Одні сідають, а інші продовжують стояти, утворюючи гарний естамп.)

Маріана.

Учора він був тут.

(В руках і позах кабальєро — подив.)

¹ Вулиця в Гранаді.

² Ріка, що протікає в провінції Малага, а в районі Гранаді впадає в р. Хеніль.

Оскільки він мені неначе б друг —
я не могла уникнути розмови.
Він місто наше все хвалив,
і, розмовляючи, так приязно дивився...
так лагідно... немовби все вже знав!

(Підкреслено.)

Пронизливо вивчав мене очима,
і мовчки наші погляди боролись
так цілий вечір... О, Педро!
На все він здатен... Я у цьому певна.
Дон Педро.
Не може бути, щоб він щось запідозрив...
Маріана.

А я ні миті спокою не маю. Вам кажу:
ми зараз мусим бути обережні.
Коли вночі я зачиняю вікна,
то раптом робляться такі вони важкі
й здається: то його кощаві руки
тримають міцно їх знадвору...

Дон Педро.
Та скоро одинадцята. Наш емісар
вже має бути десь тут зовсім близько.
Третій змовник (дивлячись на
годинник).
Недовго доведеться нам чекати.

Перший змовник.
О, якби ж то!
Століттям вже здається кожна мить!

(Входить Клавела, тримаючи в руках
тацю, де стоять високі келихи з грановано-
го кришталю та пляшка червоного вина;
вона ставить тацю на невеличкому столику;
Маріана розмовляє з нею.)

Дон Педро.
Це ж мають бути попереджені всі друзі!
Перший змовник.
Усі, без винятку, вже в курсі справи.
Залежить все від того, що нам скажуть
цієї ночі.

Дон Педро.
Так, ситуація важка,
але найкраще скористатись нею.

(Виходить Клавела; Маріана запи-
нає завісою двері.)

Ми кожному мусимо продумати деталь —
за нами весь народ знедолений повстане.
Вже в андалуських селищах Свобода —
мов дух весни — розлита у повітрі.
Бринить це слово в серці наших міст,
сухим олівам гладить сірі крони
та будить спокій старовинних веж.
На берег Малаги зійшлися люди,
готові до повстання:
рибалки з Пало, моряки
й заможні кабальєро.
За нами встануть села Нерха, Велес —
їм треба тільки ключ подати.
Повстануть люди — й ті, що серед
скель живуть,

і що над морем туляться, — це дуже
бідні люди
і дуже горді, котрі свободу люблять
над усе.
Лиш знаку нашого чекає Альхесірас¹,
в самій Гранаді нас підтримають
дворяни —

такі ж, як ви, — шляхетні і безстрашні,
що задля справи жертвують життям.
О, як чекаю я цієї миті!

Третій змовник.
Те ж саме почувають
всі справжні ліберали.
Маріана (несміливо).
Чи ж приєднаються вони до вас?
Дон Педро (переконано).

Інакше й бути не може!
Маріана.
Їх не злякає ризик?
Дон Педро (сухо).
О, ні!

Маріана.
Ніхто не зважується вийти
на Аламеда дель Салон,
і порожньо в кафе де ла Естрелья...
Дон Педро (піднесено).
Той прапор, що його ти вишивала,

Маріано,
підніме вгору сам король Фернандо²,
і хай хоч як лютує Каломарде³ —
йому вже все одно настав кінець!

Третій змовник.
Коли вже в нього виходу не буде,
він просто здасться в руки лібералів.
Це ж тільки прикидається безсилим —
насправді він усім тут заправляє.

Маріана.
Цікаво, чи не іграшка Фернандо
в його руках?

Третій змовник.
Чого ж гінець наш забарився?
Дон Педро (стурбовано).

Не знаю, що і думать.
Третій змовник.
А якщо
його затримали?

Перший змовник.
Та ні, це неможливо.
Він завжди обережний, а крім того —
його врятують темрява і дощ.

Маріана.
Ось він приїхав!
Дон Педро.

І нарешті
ми щось дізнаємось нове.

(Встають і підходять до дверей.)

¹ Морський порт у Гібралтарській бухті.
² Король Фердинанд VII Іспанський.
³ Міністр юстиції при Фердинандові VII,
що очолював реакційний терор проти повста-
лих республіканців.

Третій змовник.
Ласкаво просимо, коли
несе він нам і справді добру звістку.
Маріана (пристрасно, до дона
Педро).
О Педро, бережи себе! Я так боюсь

за тебе,
що вже немовби й не жива, а мертва,
мов у бездонній річці потонула!..

СЦЕНА VIII

В дверях з'являється четвертий змовник. Це кремезний чоловік, на вигляд — багатий селянин. На ньому — народна одяг того часу: капелюх з гострим верхом і оксамитовими крисами, оздоблений шовковими китицями; куртка з вишивками та аплікаціями з кольорового сукна на ліктях, манжетах та комірці. Штани для верхової їзди з філігранними гудзиками і шкіряні гетри, відгорнуті збоку так, що вони залишають відкритими ноги. Він випромінює спокійну і мужню печаль. Всі дійові особи стоять навколо нього біля вхідних дверей. Маріана не може приховати своєї тривоги і дивиться то на новоприбулого, то на дона Педро — запитливо і скорботно.

Четвертий змовник.
Кабальєро! Донья Маріана!

(Тисне руку Маріані.)

Дон Педро (нетерпляче).

Чи є якісь новини?

Четвертий змовник.

Такі ж погані, як і ця погода!

Дон Педро.

Що сталося?

Перший змовник (роздратовано).

Раніше

нам слід було б усе це передбачити!

Маріана (до дона Педро).

Це несподіванка для тебе, Педро?

Дон Педро.

А де ж загін із Кадіса?

Четвертий змовник.

Усе даремно.

Нам треба бути насторожі, бо кругом тепер нам влада засідки готує.

Ми мусимо відкласти це повстання або ж боротися, але тоді — загинем.

Дон Педро (з відчаєм).

Не знаю, що робити; в мене вже — не серце, мабуть, а судільна рана, — не могу я чекать, мої сеньйори!

Третій змовник (твердо).

Якщо ми почекаємо, дон Педро,

тоді за нами буде перемога.

А так — то ми зазнаємо невдачі.

Ми переждать повинні цю облогу — отож вона й триватиме недовго.

Четвертий змовник (твердо).

Так, зараз мусим ми затихнути

і щезнуть.

Інакше всіх нас жде безглузда смерть!

Дон Педро (також твердо).

Нестерпно тяжко згодитись на це!

Маріана (стривожена).

Благаю, тихше говоріть!

(Ходить по кімнаті.)

Четвертий змовник.

Іспанія мовчить, але вона жива!

І ви мовчіть і бережіть свій прапор.

Маріана.

Його я відіслала в дім

до подруги надійної своєї —

туди, у Альбайсін¹, — тепер боюсь —

можливо, краще тут було б його

тримати?

Дон Педро.

А як там Малага?

Четвертий змовник.

У Малазі біда.

Негідники... Гонсалес цей... Морено!

Не могу й розказати, що там сталося!

(Тривожне чекання. Маріана сидить на софі поруч із доном Педро, протягом усього епізоду напружено вслухаючися в те, про що розповідає четвертий змовник.)

Торріхос наш, відважний генерал²,

чиє чоло так правдою світилось,

що в ньому весь народ Андалусії —

немов у дзеркалі — себе упізнавав, —

шляхетний лицар, гордий кабальєро,

що серце мав, як найчистіше срібло, —

загинув на скелястих берегах

пустельної страшної Малаги...

Обманом чорним, хитрістю злочинці

його підступно в пастку заманули,

і він довірливо до берега підплив,

ще й кораблі привівши за собою.

Біда, біда, як серце благородне

так необачно підлому повірити!

Не встиг він ще й зійти на дикий

берег —

як враз його схопили роялісти.

А той віконт, безчесний де Ла Барт,

котрий убивць прислав до генерала,

мав просто б руку відікти собі,

перш ніж вчинить таке ганебне діло!

В Торріхоса відняти підло шпагу, —

¹ Передмістя Гранаді.

² Генерал Хосе Марія Торріхос (1791—1831) — герой війни за незалежність іспанського народу (1808—1814), а згодом, в період фернандистського терору, — один із вождів революційних емігрантів. З метою змусити Торріхоса повернутися в Іспанію, його навмисно сповістили про те, що в країні почалося повстання, хоча це не відповідало дійсності. В грудні 1831 р. Торріхос разом із своїм загоном підплив на двох кораблях до узбережжя Іспанії неподалік від міста Малага. Загін Торріхоса відразу оточили королівські війська, в яких командував кіннотою полковник віконт де Ла Барт. Організатором цієї ганебної акції був губернатор Малаги — Вісенте Гонсалес Морено. Згідно з вироком військово-польового суду, сміливий генерал Торріхос та його мужні товариші були розстріляні.

¹ Йдеться про невдале повстання на острові Леон поблизу Кадіса батальйону морських піхотинців.

прекрасну шпагу, що носив при боці, — тонкий і кристалекий був ефес, двома стрічками синіми обвитий... Глухої ночі вбили генерала з усім його беззахисним вже військом... Шляхетний лицар, гордий кабальєро — він серце мав, як найчистіше срібло!.. Похмурі хмари над притихлим краєм пливли у небі, мов жалобні тіні. Метався вітер, і стогнало море, на кораблях здіймались вперто весла, і з бурею боролися вітрила, розпачливо долаючи безодню... Але крізь шум несамовитих хвиль ще довго чулись постріли останні. Стікав він, мертвий, кров'ю на піску, ятрились три його смертельні рани — отак поліг відважний кабальєро, а з ним все військо мужнє полягло. Та смерть — хоча вона на те ж

і смерть —

з його обличчя посмішку не стерла. І плакали суворі моряки, прощаючись з цим берегом востаннє. Жінки прекрасні повдягали траур і розбрелись самотніми стежками, щоб лицарів, хоробрих кабальєро, оплакати в цитриновім гаю... Дон Педро (підводиться, дослухавши романс). О, ця біда лиш додає відваги! Ми мусим звершити наш задум. Сеньйори, смерть Торріхоса нас кличе боротись до кінця!

Перший змовник.

Я теж вважаю так.

Четвертий змовник.

Та зараз треба трохи почекати —

і знов настане час для боротьби.

Другий змовник (гірко).

Але ж коли, коли той час настане?!

Дон Педро.

Я щодо себе певен все одно:

ні сил на це, ні волі не забракне.

Маріана (тихо, до дона Педро).

О Педро, поки я жива...

Перший змовник.

Йдемо вже?

Третій змовник.

Так, пора іти. Нема про що тут більше говорити.

Четвертий змовник.

Усе, що треба, вам я розповів.

А більше вже нема чого й додати.

Перший змовник.

Одне лише: ми втратити надію

не повинні.

Маріана.

Ви б не відмовились від келиха вина?

Четвертий змовник.

Якраз це те, що дуже нам було б до речі.

Перший змовник.

Прекрасна думка!

(Вони встають і піднімають келихи.)

Маріана (наливаючи келихи вином).

Яка надворі злива!

(Чутно за вікнами шум дощу.)

Третій змовник.

Дон Педро зовсім посмутнів!

Четвертий змовник.

Як, зрештою, і всі ми!

Дон Педро.

Так, це правда.

Але ж хіба на це у нас нема причин?

Маріана.

Хоч ми й зацьковані, хоч є

вже стільки тих причин нам для печалі...

(Піднімаючи келих.)

«Місяць над морем — на вахту,

моряк!» —

так люд говорить той, що плава

на фрегатах

й вітрильниках у Середземнім морі.

Як і вони, ми завше мусим бути на вахті.

(Ніби у сні.)

«Місяць над морем — на вахту,

моряк!...»

Дон Педро (з келихом у руці).

Хай відтепер домівки наші

надійними нам стануть кораблями!

(П'ють. Пауза. Знадвору чутно глухі удари молотка у двері. Всі застигають з келихами в руках. Западає глибока тиша.)

Маріана.

Це вітер зачинив вікно.

(Знову удар у двері.)

Дон Педро.

Ох, це не вітер, Маріано!

Четвертий змовник.

І хто ж це міг би бути?

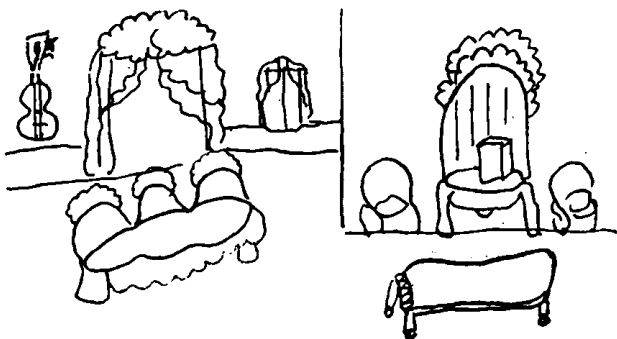
Маріана (вкрай схвильована).

Боже мій!

Дон Педро (лагідно).

Не бійся, прошу! Це якась помилка.

(Всі стоять, загорнувшись в плащі, дуже стривожені.)

К л а в е л а (входить, задихаючись).
О сеньйоро! Там двоє... із закутаним
лицем...

И Педроса з ними!

Маріана (рішуче, владно).

Тікай же, Педро!

І ви всі теж. Свята Діво, швидше!

Дон Педро (збентежено).

Ходітьте!

(Клавела забирає келихи і гасить канделябри.)

Четвертий змовник.

Та ж недостойно так покинуть жінку!

Маріана (до дона Педро).

Не гай же часу!

Дон Педро.

Куди ж нам йти? І як тікати?

Маріана (наче безумна).

І справді — як?!

К л а в е л а.

Ти чуєш — знов цей нетерплячий стукіт!

Маріана (її ніби осінило).

Збагнула!

Ти легко вистрибнеш у це вікно

і втрапиш там на дах, а звідти
вже зовсім близько буде до землі!

Другий змовник.

Негоже нам

одну її лишати!

Дон Педро (енергійно).

Це необхідно. Зваж — а як тоді

присутність нашу пояснити?

Маріана.

Так, так, рятуєсь! Інакше все пропало.

Дон Педро (пристрасно).

Прощай, прощай же, Маріано!

Маріана.

О друзі, бережи вас бог!

(Швидко виходять через двері, що ведуть праворуч. Клавела зазирає крізь щарину в жалюзі балкона вікнами на вулицю.
Маріана біля дверей.)

Маріана.

Ти, Педро... і усі... о, будьте обережні!..

(Зачинає двері, через які вийшли змовники, і запинає їх завісою. Далі, коли вона говорить, в її голосі — справжній трагізм.)

Клавело, відчини! Тепер я жінка та,
котру до кінського хвоста у полі

прив'язали!

(Клавела виходить. Маріана швидко йде до фортеп'яно.)

О господи, згадай свій смертний біль
і рани на скривавленому тілі!

(Сідає й починає співати пісеньку про контрабандиста на музику Мануеля Гарсиа, 1808 року.)

Я собі контрабандист —

верх беру над кожним,

і тому на цілім світі

я нікого не боюсь.

Ай! Ай!

Хлопчики, дівчата!

Хто ж мене врятує?

Кінь здоровений, а я

зовсім падаю з утоми!

Ай!

Ай, сюди їде сторожа,

почалася стрілянина.

Ай, мій коннику, ай,

коннику мій милий!

Ай!

Ай, молю, не поспішай!

Ай, мій коннику, вмираю!

Ай!

(Вона співає з надривною ніжністю і розпачем, весь час дослухаючись до повільних кроків Педроси по сходах.)

СЦЕНА ІХ

В глибині сцени піднімається завіса — з'являється смертельно перелякана Клавела. В одній руці у неї канделябр з трьома свічками, друга притиснута до грудей. Педроса худий, сухий, дуже блідий і дивовижно спокійний. Говорить з добре прихованою іронією і прискіпливо роззирається навкруги, намагаючись при цьому зберегти коректність. Він антипатичний, але не треба робити з нього карикатуру. Як тільки входить Педроса, Маріана перестає грати і встає від фортеп'яно. Тиша.

Маріана.

Заходьте, прошу!

Педроса (наближаючись).

Сеньйоро, через мене

не варто вам перебивати

цю гарну пісеньку, яку ви щойно

так весело співали...

(Пауза.)

Маріана (роблячи спробу всміхнутися).

Така похмура ніч...

То, щоб розважитись, я й заспівала...

(Пауза.)

Педроса.

А я у вашому вікні

побачив світло й вирішив зайти.

Якщо ж невчасно — ви мені пробачте.

Маріана.

Та що ви — ні! Я, навпаки,
вам дуже рада!

Педро са.

Ви знаєте, страшенна злива!

(Пауза. В цій сцені мають бути ледве помітні паузи, повинна раптово западати глибока тиша, в якій розпачливо боротимуться душі Маріани і Педроса. Треба дуже тонко нюансувати цю сцену — в ній неприпустимі перебільшення, від яких вона втратить свій настрій і драматичну оголеність почуття. В цій сцені багатозначніше те, про що не говориться, аніж те, про що йде мова. Доц. імітований стримано і без зайвого шуму, час від часу повинен заповнювати мовчазні паузи.)

Маріана (підкреслено).

То зараз, мабуть, дуже пізно?

(Пауза.)

Педро са (пильно дивлячись на неї і теж підкреслено).

Так, дуже пізно.

Годинник на тюрмі Аудієнсія
вже щойно одинадцятю пробив.

Маріана (спокійно, запрошуючи
Педросу сісти).

А я й не чула.

Педро са (сідаючи).

А я ще здалеку почув годинник.

Якраз тоді, коли безлюдні вулиці

обходив,

промокнувши до нитки під дощем, —
такий пронизливий нестерпний холод,
що вітер нам приносить із Альгамбри!

Маріана (опанувавши собою, значу-
ще).

Цей вітер крижаний
голками нам впинається в легені
і в серце...

Педро са (вкладаючи ту ж іронію у
свою відповідь).

Саме так!

Та я обов'язок свій виконати мусив.

Тим часом ви, прекрасна Маріано,
захищена од вітру, в себе вдома
мереживо плетете... чи вишиваєте...

(Ніби пригадуючи.)

Хто ж це казав мені,
що вишивати вмiсте ви гарно?

Маріана (злякана, але все ще не
втрачаючи рівноваги).

Хіба це гріх?

Педро са (роблячи заперечливий
жест).

О, ні, звичайно, — навіть
король, Сеньйор наш — береже

хай бог, —

(Вклоняється.)

так розважався, вишиваючи, у Валансе¹,
коли він жив там з дядею своїм —
інфантом дон Антоніо. Чудова річ!

Маріана (про себе).

О господи!

Педро са.

Вас пізній мій візит не здивував?

Маріана (примушуючи себе усміх-
нутися).

Та ні, чому ж?

Педро са (серйозно).

Маріано!

(Пауза.)

Така прекрасна жінка — от як ви —
отут — самотня — не боїться жити?

Маріана.

А звісно, ні!

Хіба на те серйозні є причини?

Педро са (підкреслено).

Та ж стільки у Гранаді анархістів,
і стільки лібералів у Гранаді, що вже

люди

себе не можуть почувати певно.

(Твердо.)

І вам про це відомо!

Маріана (з гідністю).

Сеньйор Педросо!

Я тільки жінка й мати,

а все, що поза цим, —

мене вже не стосується.

Педро са (усміхаючись).

А я — суддя. Тому і переймаюсь
питанням цим. Пробачте, Маріано!

Та ось три місяці вже просто я шалію,
бо ватажка схопить ніяк не можу...

(Пауза. Маріана, намагаючися слухати
Педросу, грається своїм перстем, ледве
стримуючи тривогу і обурення.)

Педро са (ніби пригадуючи, холодно).
Якийсь дон Педро де Сотомайор.

Маріана.

Можливо, він вже виїхав з Іспанії?

Педро са.

Та ні, я сподіваюсь, що невдовзі
він все ж таки до рук мені потрапить.

(Почувши це, Маріана мало не непритом-
ніє; через це у неї з пальців випадає пер-
стень, або — швидше — вона сама його
впускає, щоб якось перебити розмову і змі-
нити тему.)

Маріана (встаючи).

Мій перстень!

Педро са.

Що, удав?

¹ Знаменитий мавританський палац-фортеця (кінець XIII — початок XIV ст.) на східній околиці Гранаді: побудований на так званому «Червоному пагорбі», він височіє над містом.

² Замок Талеярана у Франції, де Наполеон тримав Фердинанда VII як «почесного полоненого» разом з усією королівською родиною з 1808 по 1814 роки.

(Значуще.)

То треба ж якось обережніш!

Маріана (знервовано).

**Це перстень обручальний, стійте тут,
інакше ви наступите на нього.**

(Шукає.)

Педроса.

А такий красивий!

Маріана.

Мені здалось:

невидима рука його зірвала.

Педроса.

Спокійніше, вас прошу!

(Холодно.)

Гляньте!

(Показує їй місце, де лежить перстень. Вони обоє наближаються до авансцени.)

Ось тут ваш перстень!

(Маріана нахилиється за пернем ранише, ніж це встиг зробити Педроса; він стоїть поруч з нею, і в ту хвилину, коли Маріана встає, Педроса раптово обнімає її й цілує.)

Маріана (крикнувши, одсажується).

Педросо!

(Пауза. Не тямлячи себе від обурення, Маріана ридеє.)

Педроса (ніжно).

Тихше, тихше...

Маріана.

Святая Діво!

Педроса (втішаючи її).

Мені здається, що даремно ви так

плачете...

О, прошу, заспокойтеся,

моя сеньйора Маріано!

Маріана (відчайдушно вириваючись від Педроси і дивлячись йому прямо в обличчя).

В такому разі —

скажіть, що ж думаєте ви про мене?

Педроса (незворушно).

Багато що.

Маріана.

Мене це не лякає. Що вам треба?

Я не боюсь нікого і нічого.

Я чиста і прозора, як вода,

а скаламутить

мене ви можете лиш дотиком своїм.

Та вмію я постояти за себе.

Забирайтесь геть!

Педроса (владно і з гнівом).

Замовкніть!

(Пауза. Холодно.)

Я вам лиш другом хочу бути.

Мені ви дякувать повинні!

за цей візит.

Маріана (обурено).

**Чи можу я дозволити собі,
щоб ви мене ганебно ображали?**

**Щоб прокрадалися вночі в мою кімнату
і мене.. Прокляття! Не знаю, як...**

(Опановує собою.)

Ви хочете мене занастити!

Педроса (м'яко).

О, навпаки!

Я рятувати вас прийшов.

Маріана (розлютована).

А я цього не потребую!

(Пауза.)

Педроса (сильно і владно, наближаючись до неї з колючою посмішкою).
Маріано! А прапор?

Маріана (стривожено).

Який прапор?

Педроса.

**Отой, що вишивала ти його
своїми білими руками...**

(Бере її руки в свої.)

...йдучи супроти короля й закону!

Маріана.

Який негідник звів на мене наклеп?

Педроса (з підробною байдужістю).

Так гарно прапор вишитий — яскраві

зелені літери по фіолетовій тафті...

Знайшли його ми в Альбайсіні —

тепер він у моїх руках, як і твоє життя.

Але не бійсь: я відданий твій друг.

(Маріані ніби забракло повітря, вона задихається.)

Маріана (майже непритомна).

Неправда це, неправда!..

Педроса.

Також я знаю,

що в тебе є багато спільників.

Мені назвеш ти їхні імена, я сподіваюсь?

(Стишуючи голос, глухо і пристрасно.)

Ніхто й не знатиме, що сталося.

Люблю тебе,

і ти моя — ти чуєш? Моя, моя ти —

або мертва.

Мене ти завжди зневажала, та нарешті

тепер я власними руками можу

твою здавити ніжну шию,

що схожа на прозору туберозу, —

і ти мене любитимеш, бо я

життя тобі дарую і свободу...

Маріана (лагідно й благально, у відчай обнімає Педросу).

О, змилуйтесь! О, пощадіть мене!

Дозвольте утекти! Я збережу

в своїх очах про вас печальний спогад.

Заради діток крихтих, Педросо!..

Педроса (пригортаючи її до себе, пристрасно).

Моя кохана,

не вишивала ти страшний цей прапор — ти зараз вільна — так я захотів...

(Маріана, бачачи наближені до своїх уст губи Педроси, несамовито відштовхує його.)

Маріана.

Ніколи! Краще я умру!

Хай я страждатиму, але не втрачу честі.

Я вимагаю — забирайтесь геть!

Педроса (сподіваючись її умовити).

Маріано!

Маріана.

Повторюю вам: геть!

Педроса (холодно і стримано).

Чудово! Я цю справу розпочну — самі себе ви губите назавжди!

Маріана.

Мені байдуже!

Я вишила сама цей прапор,

руками цими, — глянь на них, Педросо!

О, так, я знаю лицарів шляхетних,

що над Гранадою підняти хочуть прапор

Але ніколи не назву я цих імен!

Педроса.

Ну, що ж, то вас примусять.

Важкі й глибокі рани від кайданів лишитись можуть на руках...

А жінка — завжди жінка!

Коли ви зважитесь, то прошу повідомить.

Маріана.

Нікчемний боягуз! Якби ви навіть склом

мені вже серце краями — й тоді,

вас зневажаючи, мовчала б.

(Рішуче.)

Це остаточна відповідь, Педросо!

Педроса.

А це ми ще побачимо!..

Маріана.

Клавело, канделябр!

(Входить перелякана Клавела, розпачливо притиснувши руки до грудей.)

Педроса.

Помилку робите, сеньоро. Іменем

закона

я арештую вас.

Маріана.

А іменем якого ж це закону?

Педроса (холодно і церемонно).

Дозвольте побажати на добраніч.

(Виходить.)

Клавела (з відчаєм).

Сеньоро, квіточко моя!

Моє дитятко нещасливе!

Маріана (сповнена жаху і туги).

Я мушу йти негайно, Ісабель.

Подай, будь ласка, шаль.

Клавела.

Тікати ви повинні якнайшвидше!

(Взирає у вікно. Знадвору знову чути шум дощу.)

Маріана.

Мене врятує дон Луїс!

Доглянь за дітьми тут без мене.

Клавела.

Он варта вже стоїть

біля дверей! Ви там не пройдете!

Маріана.

Так, ясно.

(Вказуючи на двері, через які вийшли змовники.)

Оці ще двері залишились!

Клавела.

Це неможливо. Все. Вже виходу немає.

(Перед Маріаною в дверях з'являється донья Ангустіас.)

Донья Ангустіас.

Маріано!

Куди ж ти йдеш? Там дітки плачуть.

Боятися, бідні, вітру і дощу...

Маріана.

Клавело, я загинула — кінець!

Донья Ангустіас (обнімаючи її).

О, Мар'яніта!

Маріана (впавши на софу).

До мене смерть вже підійшла впритул!

(Обидві жінки її обнімають.)

Дивись на мене й плач.

До мене смерть вже підійшла впритул!

Швидко опускається завіса.

AMOR

ТРЕТІЙ ЕСТАМП

Монастир святої Марії Єгипетської у Гранаді. Риси Арабського Сходу. Арки, кипариси, мирти, канали. Кілька лав і старовинних шкільних крісел. Коли піднімається завіса, сцена порожня. Чути орган і далекі голоси черниць. Крадькома вибігають навшпиньках, оглядаючись на всі боки, дві послушниці. На них блакитна одіж і білі накидки. Обережно підкрадаються до правих дверей і зазирають у замкову щілину.

СЦЕНА I

(Зазираючи в шпарину.)

Перша послушниця.
А що вона робить?
Друга послушниця (дивлячись у щілину).
Будь ласка, тихше говори!
Вона все молиться.
Перша послушниця.
Пусти й мене!

(Заглядає у щілину.)

Яка ж вона блідесенька й змарніла!
Аж світиться зажурена голівка
у напівтемряві порожньої кімнати,
немовби срібний німб над нею сяє...
Друга послушниця.
Немовби німб над нею сяє?..
Не розумію більш нічого.
Така тендітна й лагідна ця жінка —
чому ж її збираються убити?
І що ж усе це означає?
Перша послушниця.
О, як би я хотіла
хоча б на мить одну
її в серце зблизька зазірнути!
Друга послушниця.
Але ж яка смілива жінка! Вчора,
коли прийшли їй прочитати
смертний вирок, —
вона всміхнулася!
Перша послушниця.
А потім я вже бачила: вона
невтішно так ридала в церкві,
що здавалось,
немовби в горлі билося їй серце
і вже аж захлиналися від горя...
І що ж вона таке могла зробити?
Друга послушниця.
Та, кажуть, прапор вишила...
Перша послушниця.
То й що? Хіба ж не можна вишивати?
Друга послушниця.
Вважає дехто, що вона масонка.
Перша послушниця.
А що це таке?
Друга послушниця.
Та... І сама не знаю!
Перша послушниця.
Але скажи — за що ж її арештували?
Друга послушниця.
Та все ж за те, що короля не любить...
Перша послушниця.
Сказати правду — в нас давно
уже ніхто його не любить.
Друга послушниця.
Але ж вона не любить й королеву!
Перша послушниця.
Я теж обох їх вже ні в гріш не ставлю!

Ай, Маріана Пінєда!
Вже розкриваються квіти,
з якими ти підеш на смерть!..

(В глибині сцени з'являється в дверях ма-
ти Кармен.)

Мати Кармен.
Одначе, сестри, що вас тут цікавить?
Перша послушниця (злякано).
О, мати Кармен...
Мати Кармен.
І вас не мучить совість?
Негаймо йдіть і одмоліть цей гріх.
Хто научив вас звичкам недостойним?
Іще ми поговоримо про це!
Перша послушниця.
Прости нам!
Друга послушниця.
Відпусти цей гріх!

(Виходять. Коли мати Кармен впе-
нилась, що послушниці вже вийшли,
вона теж навшпиньках, обережно підкра-
дається до дверей і сама заглядає у зам-
кову щілину.)

Мати Кармен.
Я певна, певна, що вона
ні в чому, бідна, тут не винувата.
Чому ж вона мовчить так гордо
і так гірко? Не збагну...

(Налякана.)

О, йде сюди.

(Вибігає.)

СЦЕНА II

З'являється Маріана в прекрасній бі-
лій одежі. Вона надзвичайно бліда.

Маріана.
Сестро!
Мати Кармен (повертаючись).
Ви щось хотіли?
Маріана.
Та ні, нічого.
Мати Кармен.
Скажіть мені, сеньйору!
Маріана.
Я лиш подумала...
Мати Кармен.
А що?
Маріана.
...якби
змогла я тут в монастирі
залишитись назавше...
Мати Кармен.
Для нас усіх
така була б це радість!
Маріана.
Та я не можу...

Мати Кармен.

Чому ж?

Маріана (усміхаючись).

Бо я вже мертва.

Мати Кармен (злякано).

О, ради бога, донья Маріано!

Маріана.

Але так близько всі тепер до мене:

і камінь, і вода, і вітер, —

лиш зараз зрозуміла, що колись

була сліпа я просто і незряча...

Мати Кармен.

Вас помилують!

Маріана (стримано і спокійно).

Побачимо!

О, ця магічна тиша

наді мною! Вона немов

вологий дах фіалок найніжніших...

(Пристрасно.)

А іноді немов чийсь

прозорі кучері, що зіткані з туману...

Як гарно це — забуть про все і мріять!..

Мати Кармен (беручи її за руку).

Маріано!

Маріана.

Якою я здаюсь вам?

Мати Кармен.

Ви лагідна, ви добра, ви ласкава...

Маріана.

О ні, я грішниця, і тільки!

Але я так безпам'ятно любила,

що бог мені простить, як він колись

простив

св'яту Марію Магдалину.

Мати Кармен.

О, він на тому світі і на цьому

прощає все...

Маріана.

Якби ви знали, сестро!

Така у мене змучена душа,

що їй ніде немає порятунку!

Мати Кармен.

І наш господь носив на тілі рани

своєї милосердної любові —

їх теж ніхто загоїти не може...

Маріана.

Лиш той, хто так страждаючи

вмирає, —

і справді народився... Аж тепер

я зрозуміла, що була сліпа!

Мати Кармен (засмучена, що ба-

чить Маріану в такому стані).

Ну, що ж, прощайте!

Чи ж прийдете сьогодні на вечерню?

Маріана.

Так, як завжди.

И ви прощайте, сестро!

(Мати Кармен виходить.)

СЦЕНА ІІІ

Маріана швидко йде в глибину сцени, однак дуже обережно, намагаючись, щоб її не помітили. Поруч з нею з'являється Алегріто, монастирський садівник. Він увесь час посміхається м'якою спокійною посмішкою. Одягнений він у мисливський костюм того часу.

Маріана.

Чи є новини, Алегріто?

Алегріто.

Терпляче вислухайте все,

що я прийшов вам розповісти.

Маріана.

Та швидше, бо інакше нас помітять!

Ти бачив дон Луїса?

Алегріто.

Передали мені, що врятувати

вас неможливо. Що спроба будь-яка

зробити це — безглуздя, — усі загинуть,

не скінчивши справи.

Сказали так: робитимуть, що зможуть.

Маріана (мужньо).

О так, я певна, зроблять все!

Вони шляхетні лицарі, я теж

шляхетну маю вдачу, Алегріто!

Дивись, мене не зрадив спокій.

Алегріто.

Кругом вже страх такий, що й страху

страшно.

Безлюдні вулиці, порожні площі...

І тепер

туди навідується тільки вітер; ну,

а люди

позамикались вдома і мовчать.

Я довго йшов, не стрівши анікого,

лиш на притихлій знов Алькайсерії¹

побачив дівчинку — чогось вона

так гірко плакала біля старої брами...

Маріана.

Гадася ти — вони дадуть умерти

отій, що, зрештою, найменше винувата?

Алегріто.

Почім я знаю, що там в них на думці?

Маріана.

Оце й усе, що ти хотів сказати?

Алегріто (збентежено).

Ой, ні, сеньйоро!..

Маріана.

Продовжуй, прошу, — що ж це ти

замовк?

Алегріто.

Та я волів би не торкатись цього...

(Маріана робить нетерплячий рух.)

Але, звичайно, мушу; кабальєро

дон Педро де Сотомайор

в цю мить уже далеко від Іспанії.

Мені сказали так, що їде він до Англії,

а дон Луїс

ую цю справу знає нестеменно.

¹ Старовинна вулиця в Гранаді.

Маріана (посміхається недовірливою і водночас трагічною посмішкою — в глибині душі вона знає, що це правда). Той, хто сказав тобі про це, — мені бажає гіршої ще муки. Не вір, не вір, благаю, Алегріто, — це вигадка, це злочин, це обман!.. Алегріто (стурбовано). Якщо ви так вважаєте, сеньйоро, то, значить, так і є...

Маріана.
Дон Педро примчиться сюди на коні, неначе безумний, дізнавшись раптом, що я у в'язниці, де дихає смерть, за те лиш, що прапор йому вишивала. Якщо ж мені вмерти судилось, то він приїде для того, щоб вмерти зі мною, — отак він сказав мені якось вночі, торкнувшись вуст поцілунок

прощальним.
Примчиться, неначе Георгій святий, — засвітиться в темряві вихор дороги, і сяйвом сліпучим на мить спалахне на срібно-вогненнім плащі його квітка. Оскільки ж він — лицар тонкий і шляхетний, то раптом щоб хтось його тут не побачив, —

він приїде уранці, коли ще роса, коли ще на темному міниться небі ледь-ледь золотистий цитриновий гай і хмари пливуть, мов прозорі фрегати, шовковою тінню черкаючи тишу... І я не боюсь ні життя вже, ні смерті, — це радість, це мука, мій сон і мій біль! Хіба ж ти щось знаєш про це, Алегріто?

Алегріто.
Сеньйоро!

Маріана (отямившись).
І хто тобі таке сказав?
Алегріто.
Та той же самий дон Луїс...

Маріана.
Чи знає він про смертний вирок?
Алегріто.
Звичайно, знає, та не дуже вірить.

Маріана (сумно).
Але ж це правда!

Алегріто.
Як гірко вам приносити такі недобрі і печальні вісті!

Маріана.
Ти ще повернешся до них?
Алегріто.

Як ви накажете, сеньйоро.
Маріана.
Я прошу, повернися їм сказати, що їхні впевнені слова мені відразу повернули спокій;

скажи — я знаю, що мене вони не кинуть на поталу смерті і прийдуть всі мене порятувати. Господь тобі воздасть!
Алегріто.
Прощайте...

(Виходить.)

СЦЕНА IV

Маріана (тихим голосом).
І я одна тут, я така одна...
А он акація цвіте, і поруч там смерть моя сидить, чекаючи на мене.

(Говорить так само тихим голосом, в бін саду.)

Але в мені ще жевріє життя.
Ще кров моя стривожена вібує, немов рожевий і шорсткий корал, коли об нього б'ється ніжня хвиля.
О Педро, чую: кінь летить твій, креше чотири місяці на темному камінні, і загорається вогнем зеленим вітер — ранимий вітер ранньої весни.
Примчись! Знайди мене! Врятуй!
Чиїсь чужі кістляві пальці чоло вже гладять, і безбарвний мох щось шелестить в холодному волоссі...

(Говорить, повернувшись обличчям до саду, немовби розмовляє з кимось.)

О ні, ніколи смерть сюди не ввійде!
Це ти йї, Педро, шлях перепинив.
Вона до мене підійти не сміє.
Лиш там, в саду, сидить біля фонтана і тихо грає на старій гітарі...

(Сідає на лаву, впавши головою на руки. В саду чути гітару.)

Г о л о с .
Ніхто не бачив і не чув,
як над водою, над водою
моя надія тихо умирала...

Маріана (ніжно й печально повторюючи цю пісню).

Ніхто не бачив і не чув,
як над водою, над водою
моя надія тихо умирала...

(В глибині з'являються двоє черниць. За ними — Педросо. Маріана їх не бачить.)

Маріана.
Хоч би ж мене слова ці пощадили!
Ще ж так недовго, і мене не стане...
О серце, серце, серце без надії! — тебе чекає подоріж остання...

М а т и К а р м е н .
Вона ось тут, сеньйор Педросо.
Маріана (злякана, встає, ніби прокидаючись від сну).
Хто це?

Педроса.

Сеньйоро!

(Маріана, вражена, зойкає від подиву.
Дві черниці виходять.)

Маріана (черницям).

Ви нас лишаєте?

Мати Кармен.

Робить нам діло треба...

(Виходять. Наростає тривога і напруженість дії. Педроса, холодний і церемонний, пронизливо дивиться на Маріану, яка меланхолійно, але мужньо витримує його погляд.)

СЦЕНА V

Педроса одягнений в чорне, зверху — плащ. Його холодність повинна бути дуже відчутна.

Маріана.

Сказало серце: вже от-от

Педроса прийде.

Педроса.

...І досі не втрачаючи надію,

що зміните ви рішення своє.

Вже слухний час настав — пора,
хіба не так?

Маріана.

Я думаю, що завжди нам пора
мовчати й жити весело і просто.

(Сідає на лаву. З цієї хвилини і впродовж усієї дії Маріана говоритиме, ніби маючи, і вибухне безтямним відчаєм у фіналі.)

Педроса.

Ви знаєте свій вирок?

Маріана.

Так, знаю.

Педроса.

І що ж, не маєте нічого проти?

Маріана (просвітлено).

Мені здається, що це все — безглуздя.

За що ж мене вести на ешафот?

Цього ніхто зробити б не спромігся.

Петля на цій тендітній шні?

Щоб я здригалась, корчилась, хрипіла?

Ні в кого не підніметься рука...

Педроса (обриваючи її).

Маріано!

Маріана (з гідністю).

Ви забуваєте:

якщо я вмру —

зі мною вмре уся моя Гранада!

Примчаться горді лицарі сюди,

щоб врятувати мене від смерті.

В мені тече шляхетна кров: мій батько
був капітаном корабля, мав орден

Калатрави¹.

Я можу сподіватися, що ви
мені дасте, нарешті, спокій?!

Педроса.

В усій Гранаді

ніхто й не визирне в вікно,

коли вас поведуть на страту.

О, люблять побалакати андалусці!..

А насправді...

Маріана.

Мене в біді покинуть? Що ж!

Тоді примчиться той один — єдиний! —

щоб захистить мене або загинуть

разом, —

цього вже досить, щоб спокійно вмерти.

О, він вже близько, він мене врятує!

(Усміхається і глибоко зітхає, піднісши
руку до серця.)

Педроса (з пристрастю).

Не хочу, щоб вмирала ти, не хочу!

Та певен я: ти не умреш, якщо розкажеш

усе, що знав ти про змову...

Маріана (гордо).

Нічого не скажу, ні слова не промовлю,

хоча у серці бідному моему

немає більше місця вже для ран.

Я до погроз і лестоців байдужа.

Колись мене лякав, кругом мені

ввижає...

пронизливий ваш погляд, а тепер

лице в лице я з вами розмовляю.

(Наближається.)

І очі не відводжу від очей,

що намагаються у серце зазирнути

і таємницю вивідать, — ніколи

до зради не примусите мене.

Я сильна, дуже сильна, о Педросо!

Педроса.

Ну, що ж, схиляюся!

(Пауза.)

Та чи ж вам відомо,

що я одним лиш підписом своїм

згасити можу осяйний ваш погляд?

Перо, чорнило, мій недбалний розчерк —

і ви спите вже непробудним сном.

Маріана (встаючи.)

О, хоч би швидше все це сталося!

Педроса (холодно).

Сьогодні ввечері

за вами прийдуть.

Маріана (з жахом, намагаючися збагнути слова Педроси).

Що ви сказали? Я не розумію...

Педроса.

Сьогодні ввечері. Вже є наказ

відвести вас молитися в каплицю.

Маріана (обурена, не здатна примиритися з думкою про смерть).

Не може бути! Блягузи! Доки

в Іспанії розтерзаній — безкарно

¹ Старовинний релігійно-лицарський орден Іспанії, заснований у XII ст. абатом Сан Раймундо на честь оборони від маврів селища Калатрава (нагорода ордену — «Хрест Калатрави»).

чинитись будуть підлість і насилля?
У чому злочин мій? За що мене уб'ють?
Хто право дав судити такому

правосуддю?

Я вишила любов на прапорі Свободи —
святу і чисту, страдницьку любов!
За це я тут, ув'язнена, конаю?
Якби я мала крила кришталеві,
то до мого загиблого кохання
я вирвалась на світло б із тюрми!

(Педросо вдоволено стежить за цим
раптовим вибухом відчаю Маріани і
прямує до неї. Поволі сутеніє.)

Педросо (підійшовши ближче до
Маріани).

Кажіть же швидше — вас король
простить, —
ну, скільки змовників? — благаю.

Маріано!

Усі вони — я знаю — ваші друзі.
Минає час — все ближча ваша смерть.
Ще й день не згасне, як за вами

прийдуть.

Кажіть: їх скільки? Імена! Та швидше ж!
Не можна жартувати з правосуддям.

Ще трохи, й буде пізно...

Маріана (гордо).

Я вам ні слова не скажу!

Педросо (хапаючи її за руку,
розлючений).

Одне лиш: скільки їх?

Маріана.

Немає більш про що нам говорити.

(З презирством.)

Пустя, Педросо, й забирайся звідси!

Мати Кармен!

Педросо (погрозово).

Волієш вмерти!

(З'являється перелякана мати Кармен.
Дві черниці в глибині сцени
ходять, мов привиди.)

Мати Кармен.

Що сталося, Мар'яніто?

Маріана.

Нічого.

Мати Кармен.

Сеньйор, негоже вам...

Педросо (холодний, спокійний і владний.
Суворо подивившись на черницю,
прямує до виходу).

А, добрий вечір.

(Маріані.)

Я був би дуже радий, якби ви
надумали мені щось повідомити.

Мати Кармен.

Сеньйор, вона ж немов свята!

Педросо (зверхньо).

Не потребую вашого втручання.

(Виходить за ним іде мати Кармен.)

Маріана (сидить на лаві, говорить з
драматичною і ніжною андалуською ін-
тонацією).

Пригадую цю пісеньку — її
співала я серед олів Гранаді:

«Маленький фрегатик,

ти ж був, як корсар!

Відвагу втрачаєш дарма ти, —

хоч бриг величезний

за рифами став,

націливши в тебе гармати...»

(Ніби марячи, печально.)

Хотілось би просто блукати отам,
де зорі і море злилися з туманом,
де дивишся в прірву, тримаючись тільки
за сині перила ласкавого бризу...

(З пристрасстю й тугою в голосі.)

О Педро, коханий, примчись на коні!

Немає коня — осідлаєш цей вечір.

Спіши, я благаю, — спускається сутіль,

і скоро мене поведуть умирати!

О, швидше, мій Педро, пришпор же

коня!

(Плачучи.)

«Маленький фрегатик,

ти ж був, як корсар!

Відвагу втрачаєш дарма ти, —

хоч бриг невмолимий

за рифами став,

націливши в тебе гармати!...»

(Входять дві черниці.)

Перша черниця.

Будь сильною — і бог тобі допоможе.

Мати Кармен.

Дитя моє, спочинь.

Не плач так гірко, бідна Мар'яніто!

(Черниці виводять Маріану.)

СЦЕНА VII

Чутно монастирські дзвони. В глибині з'яв-
ляються кілька черниць, які йдуть
через сцену і хрестяться, проходячи повз
статую Мадонни Всіх Печалей: її серце
вкрите ранами, вона плаче, прихилившись
до стіни, над нею — арка з жовтих тро-
янд, переплетених срібною фольгою. Окре-
мо йдуть перша та друга послуш-
ниці. Кипариси поволі набувають золо-
тистого відтінку.

Перша послушниця.

Послухай! Крики десь... Ти чуєш?

Друга послушниця.

Десь там, неначебно в саду; але здається,
що звідкись линуть здалеку, ці крики...

Інєс, ти знаєш, я боюсь...

Перша послушниця.

А де ж це наша бідна Мар'яніта —

троянда і жасмин Гранаді?

Друга послушниця.

Чекає нареченого свого.

Перша послушниця.
Чого ж той наречений все не їде?
Та ти б на неї подивилася — вона
у вікна всі його вже виглядає.
І каже так: якби не ця скеляста

Сьєрра, —
я на краю землі побачила б тебе!

Друга послушниця.
І вірять все одно, що він приїде.

Перша послушниця.
Біда, біда... Вона даремно жде!

Друга послушниця.
Все ближче смерть — вона уже
в дорозі...

Яке навколо сяйво дивовижне!
Перша послушниця.
А скільки птиць! Ти бачила? От диво!
Аж тісно вже в саду від них,
і на даху їх повно; ще ніколи
такого не бувало. А уранці,
коли читають вранішню молитву, —
вони співають все, співають і співають...

Друга послушниця.
...І на світанку будять бриз
і хмари, що у нашому саду
між кронами довірливо дрімають.

Перша послушниця.
...Коли ж погаснуть зорі на світанку,
то де б яка зоря не вмерла, — там
маленька флейта грає ніжну ноту.

Друга послушниця.
А як вона?.. Ти бачила її? Тепер,
коли вона у всьому білому їде, —
здається,

що то лиш тінь з печальними очима
вечутно піднімається по сходах.

Перша послушниця.
Яка це все несправедливість! Бідну
жінку
хтось страшно обдурив, хтось дуже
тяжко зрадив.

Друга послушниця.
Така тоненька й ніжна в неї шия!
Перша послушниця (мимоволі
торкнувшись рукою до шиї).
Так, але...

Друга послушниця.
А як вона ридала! Здавалось, що
от-от —
й мов пелюстки, вже облетить із неї
одіж...

(Підходять черниці.)

Перша черниця.
Ходім, бо треба розучити «Сальве».
Перша послушниця.
От добре!
Друга послушниця.
Не хочеться мені!
Перша черниця.
Це гарно так співається, повір!

Перша послушниця (робить знак
черниціям, і всі швидко йдуть до
виходу).

І гарно, і нелегко!

(З дверей ліворуч виходить Маріана;
побачивши її, черниці намагаються
непомітно зникнути.)

Маріана (усміхаючись).

Тікаєте від мене?

Перша послушниця (затинаю-
чись).

Та ні, нам треба...

Друга послушниця (збенте-
жено).

Ми просто так... Збиралися вже йти,
бо досить пізно...

Маріана (лагідно, але не без іронії).

Я, може, вам недоброю здаюсь?

Перша послушниця (схвильо-
вано).

О ні, сеньйоро, — глянувши на вас,
ніхто такого й думати не посміє!

Маріана.

А що ти знаєш про людей, дитино!

Друга послушниця (показуючи
на першу).

Нічого!

Перша послушниця.

Але ж ми так вас любимо усі!

(Знервовано.)

Невже вам зовсім байдуже до цього?

Маріана (гірко).

Спасибі!

(Маріана сідає на лаву, схрестивши ру-
ки на грудях і опустивши голову, цілкови-
то занурена в себе.)

Перша послушниця.

Ходімо вже!

Друга послушниця.

Ай, Мар'яніта!

Троянда і жасмин Гранади —

чекає нареченого свого,

а він в дорозі, мабуть, заблудився!..

(Виходять.)

Маріана.

Якби ж хоч слово, о, якби ж хоч
звістка!..

Але — терпіння! Я чекаю... жду...

Мати Кармен (входячи).

Маріано! Тут якийсь сеньйор —

він має дозвіл від судді

побачитися з вами.

Маріана (встаючи, з просвітленим
обличчям).

О боже! Так, я знала, що він приїде!

(Черниця виходить. Маріана йде
до дзеркала з підсвічником в стіні й —
усе ще ніби в сні — граціозним рухом по-
правляє волосся і мереживний виріз на
сукні.)

Нарешті, господи, — я так втомилась
ждати!
Перевдягти б я мала іншу сукню,
бо я у цій бліда, неначе смерть...

СЦЕНА VIII

Маріана сідає на лаву, повернувшись
спиною до дверей. — в її вишуканій позі
відчувається напружене чекання. З'явля-
ється мати Кармен. Маріана, не
витримавши, обертає голову. Западає гли-
бока тиша. В цю мить входить Фернан-
до. Він дуже блідий. Маріана заціпе-
ніла.

Маріана (з відчаєм у голосі, ніби не
бажаючи вірити своїм очам).

Ні!

Фернандо (печально).

Мене ти й слухати не хочеш, Маріано?

Маріана.

О Педро! Де, о, де мій Педро?

Нехай увійде... Господи, благаю!

Він там, внизу, — стоїть він біля брами!

Повинен бути там! Нехай іде сюди!

А ти приїхав з ним — хіба не правда?

Ти лагідний, ти добрий, ти не міг

не зглянутись на мене...

Він, мабуть, дуже втомлений з дороги,
але за мить, я знаю, буде тут!

Фернандо.

Один сюди я їхав, Маріано.

Що можу знати я про дона Педро?

Маріана.

Всі мусять знати, та ніхто не знає!

Коли ж він прийде рятувати мене
від смерті!

або ж зустріти смерть разом зі мною,

бо смерть вже дивиться на мене
звідусіль?!

Фернандо (рішуче і відчайдушно
зважаючись сказати правду, бо це остан-
ній шанс переконати Маріану).

Дон Педро не приїде —

він не любив тебе ніколи, Мар'яніто.

Він зараз в Англії, а з ним і решта
лібералів.

Тебе покинули усі твої недавні друзі.

І лиш моє — ще зовсім юне серце —
назавжди вірним залишилося тобі.

Повір, повір, що я тебе люблю!

Маріана (схвильовано).

Навіщо ти сказав про це? Я вже давно

все знала, тільки не могла

нічим свою надію ошукати.

А зараз все одно. Надія вмерла,
моєму Педро дивлячись у вічі.

Для нього я цей прапор вишивала.

Для нього я підтримала цю змову —

аби любить і жити його думками.

Я ж більше, як дітей, його любила...

Тобі ж байдужа, Педро, Мар'яніта —
одну лише Свободу любиш ти.

Я — вільна, я сама тепер — Свобода,
котрої ти так сліпо прагнеш, Педро!

Фернандо.

Ти вмиреш! Загинеш! Вже от-от

по тебе прийдуть, Маріано!

Врятуй себе! Назви ці імена!

В ім'я дітей! Заради мене,

чиє життя належить теж тобі!

Маріана.

Не хочу я, щоб діти зневажали
мене за це, — я їм залишу

ясне ім'я, що буде так світитись,

мов чистий місяць світить в повнолу́ння.

І світло страдницьке на їхніх личках

вже не зітруть ані вітри, ні роки!

Якщо ж я зраджу, то на вулицях

Гранади

лиш пошепки всі будуть вимовляти

із жахом і презирством це ім'я.

Фернандо (драматично, з відчаєм).

Невже ж кінець? Невже так може бути?

Ти мусиш жити, Маріано, —

благаю, зглянься над моїм коханням!

Маріана (марячи, в безтямі, сповне-
на пристрасті й розпачу).

А що таке любов, Фернандо?

Не знаю я, що значить це — любов...

Фернандо (підходить ближче).

Ніхто тебе не любить так, як я,

о Мар'яніто!

Маріана (зворушено).

Тебе любити б мала я найбільш на світі!

Та серце — недруг мій і ворог!

Чому ж воно веде на ту дорогу,
з якої вже немає вороття?!

Фернандо (стає на коліна, і Ма-
ріана схиляє голову йому на плече).

Усі тебе покинули, кохана!

Забудь усе, люби мене, живи!

Маріана (відступаючи).

Я мертва вже, Фернандо. Долинають

твої слова до мене, мов через ріку,

якою є цей світ, котрий покину.

Я — мов зоря над темною водою,

останній, ледве чутний вітерець,
що загубився

в сріблястій кроні стомлених тополь...

(В глибині, схрестивши руки, проходить
черниця, стривожено дивлячись на
Фернандо і Маріану.)

Фернандо.

Не знаю, що робить! Де порятунок?

Сюди вже скоро прийдуть за тобою!

Волів би вмерти я, щоб ти жила!

Маріана.

Умерти, знепритомніти, забутись!

Заснуть глибоким нетривожним сном,

де ні видінь, ні спогадів, ні тіней...

Вмираю, Педро, я за те, для чого
своїм життям ти жертвувати не будеш, —
за неймовірний чистий ідеал, котрий
в очах твоїх сміливих так світився!
Я віддаю усю себе, Свободо,
аби не згасло і не вмерло
Твоє високе світло! Бідне серце!
Мене до смерті привела любов, о Педро!
Тепер ти мертво так любитимеш мене,
що на землі не зможеш більше жити.

(Входять дві черниці, заломивши руки,
— вони дуже стривожені й не насмілюються
підійти до Маріани.)

А зараз я вже не люблю тебе...

Я — тільки тинь себе самої.

Мати Кармен (входить, задихаючись).

О Маріано!

(До Фернандо.)

Кабальєро! Я вас прошу — вийдіть!

Фернандо (з відчаєм).

Дозвольте тут залишитись, благаю!

Маріана.

Іди! Бо — хто ти? Нікого і нічого
я вже не знаю.

Я скоро буду тихо-тихо спати.

(Входить ще одна черниця, теж задихаючись
від жаху і тривоги. В глибині через сцену
йде черниця, схопившись рукою за чоло.)

Фернандо (розпачливо, ніби не вірячи в те,
що відбувається).

Прощай, прощай, о Маріано!

Маріана.

Іди, іди!

Уже прийшли за мною!

(Фернандо виходить, за ним — двоє черниць.)

Немов піщинки, золоті піщинки...

(Входить ще одна черниця.)

...тече повільно світ мені крізь пальці.

Смерть!

Що значить — смерть?

(До черниць.)

Ви звідки тут? Як здалеку я чую
голоси —
мов крізь якісь тумани непрозорі...

Мати Кармен (входить, ридаючи).
Маріана!

Маріана.

Чому ви плачете?

Мати Кармен.

Вони вже там внизу, моє дитя!

Перша черниця.

Ідуть по сходах!

СЦЕНА ІХ і остання

В глибині сцени з'являються всі черниці. На їхніх обличчях — вираз задумливої печалі. Перша та друга послужниці йдуть попереду. Мати Кармен, сповнена гідності й скорботи, залишається біля Маріани. З наближенням фіналу сцена поступово занурюється в неймовірні кольори сутінків, які бувають тільки у Гранаді. Рожеве і зелене світло проникає крізь арки, кипариси забарвлюються у витончені кольори, аж до того, що починають здаватися коштовним камінням. Над дахом розливається м'яке оранжеве світло, котре ближче до фіналу стає дедалі інтенсивнішим.

Маріана.

О серце, не покинь мене! Затихни!

Куди летиш з обламаним крилом?

Минуло все. Ти скоро вже спочинеш —

по той бік смерті, де безумні зорі

зійдуть для нас над брамою печалі, —

ще зовсім трохи, серце, почекай!

Мати Кармен.

Забудь про світ і одвернись од нього,

моя печальна, ніжна Мар'яніто!

Маріана.

Як здалеку — з якоїсь чужини —

до мене голос світу долинає!..

Мати Кармен.

Вони вже йдуть, все ближче, на порозі!

Маріана.

Тепер я знаю, звідки це

прощальне, божевільне світло!

Любов, любов, любов — самотність

віковічна!

(З дверей ліворуч виходить суддя.)

Перша послужниця.

Суддя!

Друга послужниця.

Невже ж від нас

отак її на страту поведуть?

Суддя.

Сеньйоро, я до ваших послуг.

Карета вас чекає унизу.

Маріана.

Я вдячна. Мати Кармен,

я йду на смерть за тих, хто, може,

колись мене згадає і оплаче.

Дітей моїх не киньте у сирітстві.

Мати Кармен.

Благослови тебе святая Діво!

Маріана.

Я серце віддаю вам... А мені

ви на дорогу подаруйте квітів —

вже так недовго жити залишилось...
І все оце для мене вже востаннє:

остання квітка, вплетена в волосся,

останній дотик персня до руки...
Ти над усе Свободу любиш, Педро, —

вона ж в мені навіки оселилась.

Мене не можна вбити, бо в мені

болить печаль всього живого

і всіх страждань зійшлися голоси!

(Черниця допомагає їй приколоти мереживну мантилю до волосся. Маріана йде в глибину сцени.)

Тепер я знаю все, що каже соловей,
про що так сумно думають дерева:
людина — раб, їй воля не судилась.
Благословенна, страдницька Свободо,
світи мені свої далекі зорі.
Прощайте всі... Не плачте так...

(До судді.)

Ходімі!

Мати Кармен.

Прощай, моя дитино!

Маріана.

Ви про мою печальну долю розкажіть
всім дітям, що зустрінуться в дорозі.

Мати Кармен.

Ти так любила ніжно, що господь
тобі свої розчинить світлі двері.

О Мар'яніта, бідна Мар'яніта —
найкраща із усіх троянд!

Перша послушниця (падаючи
на коліна).

Ти більше не побачиш, як розсипле
осінній вечір по дахах Гранади
злотисті теплі помаранчі...

(Здалеку починають бити дзвони.)

Перша черниця (падаючи на коліна).

Вже не почувеш, як весняний бриз
твого вікна торкнеться на світанку...

Друга послушниця (падаючи на

коліна й цілуючи Маріані край одежі).

Трояндо древніх снів Андалусії!
Травневий цвіт задуманого саду!

Отам вгорі, на тих незримих сходах,
тебе чекає наречений твій...

Мати Кармен.

О Мар'яніта, Мар'яніта!

Яке прекрасне і сумне ім'я!

Хай на притихлих вулицях Гранади
тебе оплачуть безутішні діти!..

Маріана (виходячи).

Тепер сама я вже — Свобода,

бо так велить розтерзана любов.

О Педро! Та Свобода, що для неї

ти в руки смерті віддаєш мене, —

Свобода — скривджена і зранена

людьми!

...Любов, любов, любов —
самотність віковична!

(Вся сцена наповнюється сильною і врочистою музикою дзвонів, і звіддалік хор дітей починає співати романс. Мар'яніта повільно виходить, опираючись на руку матері Кармен. Всі черниці стоять на колінах. Дивовижне світло, яке буває тільки в снах, розливається по сцені. Вдалині діти співають.)

Осиротіли вулиці Гранади,

каміння плаче — сталася біда!

Це Мар'яніта мовчки йде вмирати
за те, що друзям вірною була!..

(Не замовкаючи, б'ють дзвони.)

Повільно опускається завіса.

Кінець

Гранада, 8 січня 1925 року

З іспанської переклала
Оксана ПАХЛ'ОВСЬКА

Драма «Маріана Пінєда» ілюстрована
малюнками Ф. Гарсія Лорки.